

VI HOLDER KULTURARVEN LEVENDE

NIKU årsrapport 2003

ISBN: 82-8101-020-7

Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning

Postadresse: Boks 736, 0105 Oslo

Tlf. 23 35 50 00 – Faks: 23 35 50 01

E-post: niku@niku.no

Internett: www.niku.no

Redaksjon: Grete Gundhus, Tone Britt Skarsaune og Eli Ulriksen

Design: Elisabeth Mølbach

Foto: Arve Kjerseim, Birger Lindstad, Anne E. T. Winterthun, Jon Brønne, Stan Reed, May-Liss Bøe Sollund, Jørgen Solstad, Tone M. Olstad, Asgeir Svestad, Marianne Bugge Kræmer, NIKU

Forsiden: Omslagsdekoren er en collage av n-formen i NIKUs logo og motiver fra en primstav. Primstaven ble laget av Dreng Biørnson i Setesdal i 1707 og finnes på Norsk Folkemuseum.

Innhold

NIKU i utvikling og omlegging	1
Dette er NIKU	4
Utdrag fra Styrets årsberetning	6
Noen høydepunkter i året som gikk	
Dr.gradsavhandling om tjæreutvinning og tjærebreng av norske stavkirker	14
«Bambleprosjektet» – Utvikling av metoder for bevaring av kulturminner i kommunene	15
Konserveringsprosjekt: Korsfestelsesgruppe fra 1100-tallet i Urnes stavkirke	16
EU-prosjektet DEMOTEC	17
NIKU 10 år: Faglig fokus	18
Vedlegg: Publikasjoner og annen formidling	

NIKU i utvikling og omlegging

NIKU ble stiftet i 1994, den gang som en del av en prosess, som skulle skille den antikvariske myndighetsutøvelse fra den utførende antikvariske virksomhet. Av den grunn overtok NIKU både ansatte og oppgaver fra Riksantikvaren.

Tiden som har gått siden da har på mange måter forandret premissene for å drive forskning og tjenesteytelser innen kulturminneområdet. Kort sagt er markedet blitt stadig mer nærværende, mens staten er blitt tilsvarende mindre nærværende i egenskap av bestiller og bruker av de kompetanser som knytter seg til bevaring av kulturminner. En annen viktig tendens er at internasjonalt samarbeid både innholdsmessig og i forhold til finansiering stadig blir viktigere for NIKU i likhet med så mange andre samfunnsområder.

For et institutt som arbeider med kulturminner og derfor med de lange linjer og den historiske foranderlighet, burde det være naturlig at også NIKU forandrer seg i takt med de endrede rammebetingelser. Instituttet har derfor gjennomført en ganske radikal omlegging av organisasjonen med bakgrunn i en analyse av vilkårene for å opprettholde og utvikle kompetanser, tjenesteytelser og forskning i en stadig mer markedsstyrt verden.

Vi har måttet erkjenne at innen en del av de områder, der vi tradisjonelt har opprettholdt kompetanse, er det ikke lenger noen etterspørsel og dermed heller ikke økonomisk grunnlag for å opprettholde denne kompetansen. Til gjengjeld ser vi at det innen andre områder er store behov som krever utvikling av nye og videreutvikling av eksisterende kompetanser.

Vekstområdene knytter seg særlig til å bidra til at oppfatningen av kulturminner endres fra å være noe som ofte ligger i veien og hindrer utvikling til å bli en ressurs som det kan bygges videre på. For NIKU er dette perspektivet blitt sentralt i forhold til hvordan vi tenker oss vår egen utvikling.

Helt konkret handler det om å ta utgangspunkt i de mennesker som bor og arbeider i og omkring kulturminnene. Det være seg lokalsamfunnet, næringsdrivende, skolebarn, bønder, fiskere,

eiendomseiere, utviklere, pensjonister – og selvfølgelig de nasjonale og lokale myndigheter som har behov for støtte i så vel beslutningsprosesser som utviklings- og bevaringsoppgaver.

Vi lever i en tid som er preget av store og raske forandringer innenfor mange av de

samfunnssektorer, som har gitt landet det preg som det har i dag. Jordbrukslandskap med dype historiske røtter forandres i takt med ekstensivering og intensivering. Omlegging i fiskeri- og transportsektoren fører til at tidligere tiders spredte kystsamfunn og havner mister deres tradisjonelle, næringsgrunnlag. Avvikling av norsk industriproduksjon fører til tilsvarende oppbrudd i små og store lokalsamfunn. Og ikke minst ser vi, som et gjennomgående tema, at en voldsom urbanisering forandrer livet både i byene og på landet. Byene og byenes oppland er under et stort utviklingspress, samtidig som landskapsområdene for de fleste nordmenn forvandles til fjerne og fremmede steder – i beste fall en arena for ferie og fritid.

Administrerende direktør Carsten Paludan-Müller

Kulturminner som ressurs

I en slik strøm av forandringer kan vi ikke holde fast på alt det som etter hvert mister sin opprinnelige funksjon, hva enten det dreier seg om bygninger, byer eller landskap. Men på den annen side kan vi heller ikke forkaste alt og ende opp som et samfunn uten felles erindring og erfaring. I tillegg ville vi miste betydelige materielle og estetiske verdier – og, ikke minst, de muligheter som ligger som en oppspart formue i alt det som er overlatt oss fra tidligere generasjoner.

Med andre ord må vi finne balansen mellom det å bevare og det å skape nytt – og aller best finne de verdier i vår kultur-arv som vi kan bruke for å skape verdier for vår samtid og våre etterkommere.

For å sette NIKU i stand til å bistå samfunnet med akkurat dette, har vi ved en omorganisering i 2003 dannet fem kompetansegrupper som det grunnleggende i instituttet:

- Kunst og inventar
- Bygninger og omgivelser
- Arkeologiske utgravninger
- Arealplan
- Miljøovervåking

I fysisk skala beveger vi oss fra antikke drikkeglass og malerier via funkisbygninger til hele byområder og landskap. I tid beveger vi oss fra spor etter steinalderens boplasser via middelalderens stavkirker til etterkrigstidens betongbygninger. I geografi beveger vi oss fra Finnmarks samiske kulturminner via oldtidens greske byer til bevaring av moderne billedkunst i Bangladesh. Felles for alt det som vi arbeider med er at vi har fokus rettet mot kulturminnene som en ressurs for nåtid og fremtid.

Vi har valgt å støtte det kulturminnefaglige arbeidet med en ledelse som særlig fokuserer på å videreutvikle NIKU som en like mye markedsorientert som forskningsbasert virksomhet. Det innebærer at vi tenker på hva slags nytte NIKUs kunnskap kan bidra med for våre omgivelser. Det betyr også at vi legger vekt på at den forskning vi prioriterer må ha relevans for det vi skal levere. Og endelig betyr det at vi er meget bevisste i forhold til at vi til syvende og sist ikke blir vurdert etter våre ord, men etter våre handlinger. Av den grunn legger den nye ledelsen særlig vekt på kvalitetssikring og brukertilfredshet.

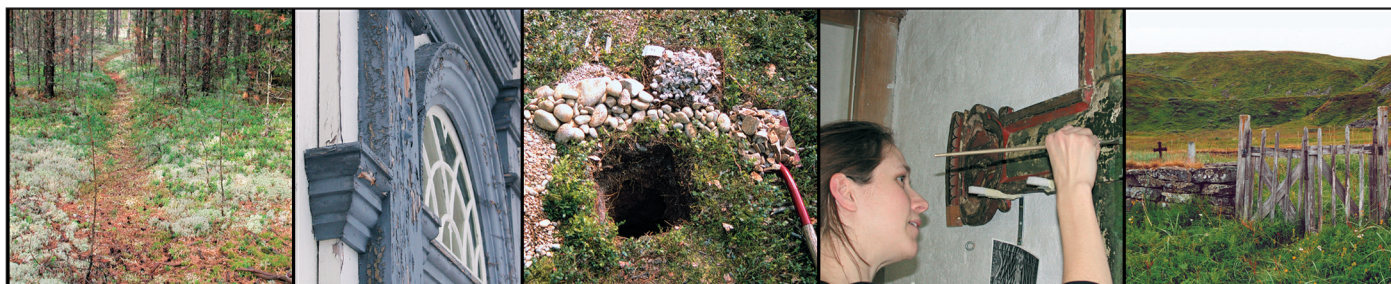
Året som gikk

Året 2003 har vært rikt på prosjekter og resultater som er representative for hele vår faglige spennvidde: Avslutningen av konserveringsprosjektene Krusifiksene fra Ringebu, Alterskapet fra Grip og Kalvariegruppen fra Urnes er tre høydepunkter når det gjelder bruken av NIKUs spisskompetanse innen norsk og europeisk polykrom middelalderkunst på tre.

Både den polykrome kirkekunsten og de norske stavkirkene er en del av vår felleseuropeiske tradisjon og arv. Stavkirkene er i tillegg unike fordi det er bare her i Norge de er bevart som hele, ofte nesten intakte, middelalderkirker i tre. En forutsetning for bevaring og vedlikehold av stavkirkene er bruken av tjære. Selv om tjære i dag fremstilles industrielt, er det den milebrente tretjære som sikrer stavkirkene deres autentiske overflatebehandling og utseende. Med Inger Marie Egenbergs doktoravhandling har NIKU i stor grad bidratt til forståelsen av det samspillet mellom tjærens og bygningstømmerets kvalitet, som sammen med materialbruken er bestemmende for resultatet.

Innen det arkeologiske fagområdet har NIKU med Sæbjørg Walaker Nordeides doktoravhandling om Erkebispegården i Trondheim vist hvor dypt innblikk i fortidens mikrokosmos det faktisk er mulig å oppnå ved hjelp av moderne arkeologisk analyse. Her kommer vi meget tett innpå det helt spesielle middelalder- og renessanssemiljø som oppstod i møtet mellom dansk elitekultur og den lokale trønderiske på 1500-tallet. Forskjellene spores helt ned i kosthold og helse, der analyser av latrinene viste at selv om eliten nøt et mer variert og eksotisk kosthold, så betalte den åpenbart for det med dårligere helse.

På landskapsiden har NIKU vært aktiv med en rekke prosjekter. Blant andre kan vi nevne samarbeidsprosjektet The Norwegian Arcadia Survey (NAS) hvor NIKU har utviklet predikative modeller for lokalisering av den antikke bebyggelsen i Tegea, Hellas. Modellene danner grunnlag for lokal myndighetsforvaltning av kulturminneverdiene i forbindelse med utbyggingsprosjekter. Bambleprosjektet, som også omtales andre steder i årsmeldingen, er et annet viktig bidrag til den kommunale forvaltning av kulturminner. Her har NIKU utviklet et komplett planleggingsverktøy som gir mulighet for en prioritering blant kulturminner i samsvar med de nåtidige vilkår og muligheter for utvikling av lokalsamfunnet. I 2003 innledet NIKU Demotecprosjektet (omtalt annet sted i årsmeldingen). Det er også et prosjekt som er verktøysorientert med sikte på å levere forutsetninger for en helhetsorientert prioritering av verneinteressene og en økonomisk gjennomførbar overvåking av resultatene av verneinnsatsen i praksis.

Noen av NIKUs prosjekter i 2003: Aut. fredete kulturminner i Eidskog kommune; Røros kirke; Gråfjell; Ringebukrusifiksene; Samiske kirkegårder.

NIKU og verden

Fra 2003 har NIKU lagt økt vekt på den internasjonale dimensjon. Dette skjer av to årsaker. Den første er at de kulturminnefaglige disiplinene utgjør små miljøer i nasjonal målestokk, noe som gjør det nødvendig å åpne vinduer og dører mot omverdenen for å utveksle informasjon, inspirasjon og kompetanse. Dette foregår i nettverk og i prosjekter som bidrar til at de mange små europeiske miljøer ikke går i stå i nasjonal selvtilstrekkelighet. Mange av de problemstillinger og oppgaver som kulturminneforskning og –vern står overfor i hvert enkelt land er nettopp variasjoner over felles temaer, og derfor gir samarbeid god mening. I tillegg er det også gode økonomiske grunner til å samarbeide. Via EU avsettes det stadig flere offentlige midler til formål som nettopp støtter samarbeid over grensene. For NIKU er det imidlertid viktig å se ut over EUs grenser: landene i den 3. verden rommer en rik kulturarv og tilbyr viktige arenaer for gjensidig læring og virksomhet innenfor kulturminnefeltet.

Det offentlige engasjement

I likhet med andre institutter har NIKU merket en tiltagende oppdragstørke fra det offentlige, noe som har satt økonomien under et voldsomt press. I løpet av de siste to år har vi gått med store underskudd. Selv om vi nå orienterer oss mer mot internasjonale prosjekter og mot å hente inn oppdrag fra det private marked, er det et faktum at vesentlige deler av de norske kulturminner er et nasjonalt og offentlig ansvarsområde, som private forretningsinteresser ikke investerer i. Av den grunn er det også slik at dersom de offentlige ikke in-

vesterer i vedlikehold av sine kulturminner – f.eks. kirkene – ja, så går både kirkene og de profesjonelle miljøer som har kompetanse til å ta vare på dem til grunne. En del av den utfordring vi i NIKU står overfor er at noe av vår spisskompetanse er nettopp så spiss at den er rettet mot et smalt og unikt felt som f.eks. de norske trekirker og de middelalderske tømmerhus. Dette er en kunnskap som NIKU ikke kan opprettholde for det norske samfunn dersom den ikke brukes jevnlig og dermed betales jevnlig. Slik risikerer vi å miste den – og mangle den når bevaring av våre mest verdifulle kirker atter kommer på den politiske dagsorden.

I den forbindelse bør det nevnes at vesentlige deler av de tjenesteytelse som NIKU leverer forutsetter kompetanser som utvikles og vedlikeholdes gjennom en type forskning, som ikke er begrenset av problemstillinger knyttet til det enkelte prosjekt. Det er innen denne forskning at NIKU som et levende kompetansemiljø er avhengig av at det blir investert midler i langsiktige forskningsprosjekter. Det er positivt å registrere utviklingen, både på det nasjonale og på det europeiske nivå, av en erkjennelse av at det er nødvendig å investere mer i grunnforskning som et nødvendig første ledd i verdikjeden for kunnskapsbaserte økonomier.

Poenget er at i en tid med stadig mer markedsstyring er det nettopp behov for et langsiktig offentlig engasjement – gjerne på markedsvilkår – der hvor samfunnet har verdier som det private initiativ ikke tar vare på. Dette gjelder for en del av våre kulturminner.

Carsten Paludan-Müller
Administrerende direktør

Dette er NIKU

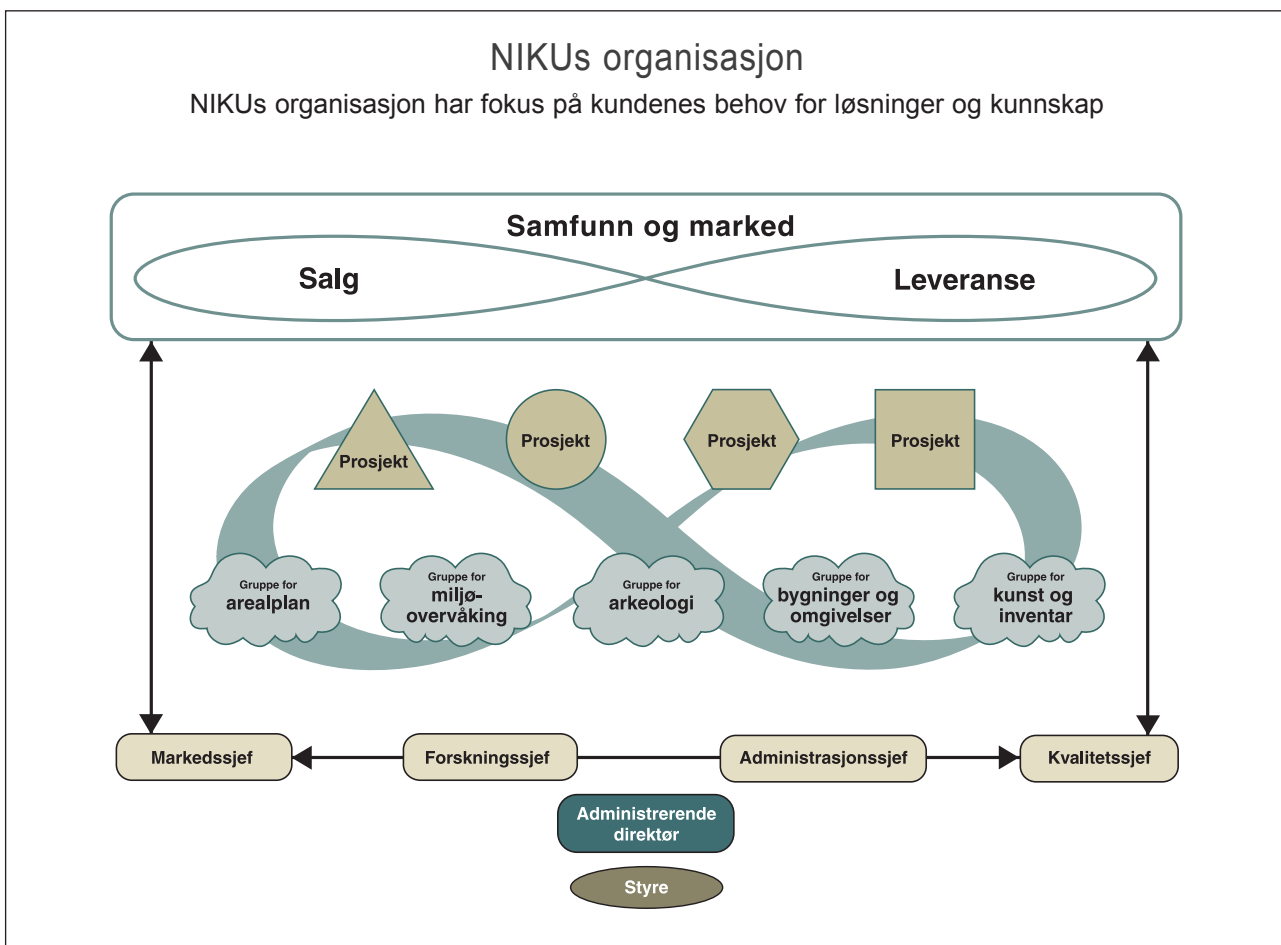
Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU, har som oppgave å drive anvendt forskning og forskningsbasert oppdragsvirksomhet innenfor kulturminnevernet. Instituttet utfører i hovedsak oppdrag for hel- og halvoffentlige aktører med hovedvekt på de sentrale kulturminnemyndigheter, andre statlige etater, kommuner og Norges forskningsråd.

NIKUs målsetting er å være et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen anvendt kulturminneforskning. Det legges vekt på tverrfaglighet, både innen institusjonen og gjennom samarbeid med andre institusjoner.

NIKU er en selvstendig stiftelse og del av Miljøalliansen A/S. Instituttet har sitt hovedkontor i Oslo samt distriktskontorer i Tønsberg, Bergen, Trondheim, Tromsø og Oslo. Instituttet har ca. 70 ansatte, størstedelen forskere og konservatorer. Omsetningen i 2003 var på NOK 45,2 millioner.

Vi utfører forskning og oppdrag innen følgende hovedområder:

- Landskap og kulturmiljøer
- Arkeologiske utgravninger i middelalderbyene
- Registrering og miljøovervåking av kulturminner
- Konservering og restaurering
- Bygningshistorie
- Enkelte naturvitenskapelige støttefunksjoner

Kompetansegrupper

NIKU har fem grupper bestående av fagkompetanse som til sammen vil bidra til helhetlige løsninger og hjelpe eiere, myndigheter og næringsliv til å ta riktige beslutninger på kulturminneområdet.

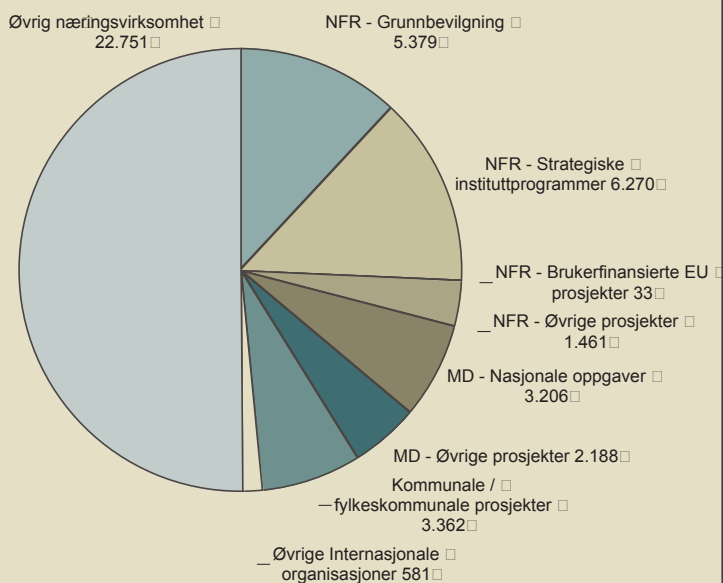
NIKUs ledelse

NIKUs ledelse består av markedssjef, forskningssjef, administrasjonssjef og kvalitetssjef med administrerende direktør og NIKUs styre på toppen.

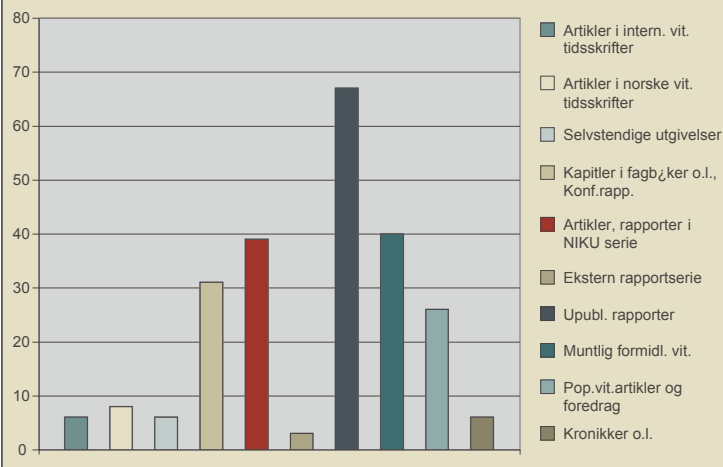
Faglig aktivitet 2003

Antall fagprosjekter 395
Antall publikasjoner 101

Omsetning 2003 (alle tall hele 1.000 kroner)

Publikasjoner og formidling 2003

Utdrag fra:

Styrets årsberetning 2003

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning (NINA-NIKU) ble dannet i 1994 og splittet i 2002 i forbindelse med etableringen av Miljøalliansen AS. Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har vært operativ fra og med 2003 med ny administrerende direktør og et eget styre. En evaluering av eksisterende organisasjon førte til beslutning om reorganisering, og ny organisasjon med ny ledelse kom på plass høsten 2003. De ulike fagavdelingene i NIKU ble omorganisert ut fra den hensikt å skape en organisasjon som i større grad avspeiler samfunnets etterspørsel og behov. Lederstrukturen i den nye organisasjonen skal bidra til å sikre at NIKU i stigende grad sikrer sitt økonomiske grunnlag ved å øke markedsandelene også på det private marked.

Tiltak for kostnadseffektivisering og revurdering av løsninger er gjennomført. Herunder samarbeidsavtaler om kjøp av administrative tjenester hos NINA, biblioteks- og arkivtjenester hos RA samt utredning av fremtidig lokalisering for hovedkontoret i Oslo.

Organisasjonen har i året som har gått tatt avgjørende grep for å bedre den økonomiske situasjonen. Både omorganiseringen og et påbegynt strategiutviklingsarbeid skal være med å bidra til at NIKU også i de kommende år skal kunne fylle sin rolle som Norges nasjonale og internasjonale kompetansesenter på kulturminnefeltet.

Personale og organisasjon

I NIKU ble det utført 69 årsverk i 2003, dette er en økning fra forgående år, da antall årsverk var 65. Antall ansatte per 31.12.2003 er 73, ved utgangen av 2002 var antall ansatt 68.

Kvinneandelen i stiftelsen er 63% ved utgangen av beretningsåret. Tilsvarende tall for foregående år var 64,7%. Andelen kvinner i vitenskapelige stillinger er 55%, dette er uendret fra 2002.

Stiftelsen har i sin policy innarbeidet forhold rundt likestilling som tar sikte på at det ikke forekommer forskjellsbehandling grunnet kjønn i saker som for eksempel lønn, avansement og rekruttering. Stiftelsen har tradisjonelt rekruttert fra miljøer hvor antall kvinner og menn er jevnt representert.

Av stiftelsens 73 ansatte er 46 kvinner. Styrets leder er kvinne. Andelen kvinner i ledende stillinger er høy. Gjennomsnittlig årslønn for kvinner er kroner 357.800, mens for menn er den noe høyere med kroner 365.150.

Lokaler, helse, miljø og sikkerhet

Det er ikke rapportert noen arbeidsuhell med alvorlige skader i beretningsåret.

Det gjennomsnittlige sykefraværet i 2003 er på 9,2%. Dette er en økning fra 2002, da gjennomsnittlig sykefravær var 7,2%. Årsaken til økningen, er økt langtidsfravær. I 2003 har korttidsfraværet for menn vært 1,55%, mens langtidsfraværet har vært 1,28%. Tilsvarende tall for kvinner har vært henholdsvis 1,99% og 11,56%.

Stiftelsen har fast avtale med bedriftshelsetjeneste. Alle stiftelsens kontorsteder har egne verneombud.

Virksomhetens art medfører verken forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø. Farlig avfall behandles i tråd med offentlige retningslinjer.

Økonomi

Stiftelsen fikk et driftsunderskudd på vel 3,7 millioner kroner i 2003. Resultatet etter finans er et underskudd på vel 3 millioner kroner.

Underskuddet for 2002 var til sammenligning 4,4 millioner kroner, fordelt, med et driftsunderskudd på 6,4 millioner kroner og netto finansinntekter 2 millioner kroner.

NIKUs styre fra venstre: Astrid Nøklebye Heiberg (styreleder), Lars Roede (nestleder), Britt Solli, Tormod Wilhelm Karlstrøm, Anne-Karine Sandmo, Birgitte Skar og Jan Brendalsmo (styremedlemmer).

Netto driftsinntekter i 2003 var på 39,4 millioner kroner, en reduksjon fra 39,7 millioner kroner i 2002.

Stiftelsens eiendeler er bokført til 32,4 millioner kroner. Grunnkapitalen er 15 millioner kroner, samlet egenkapital utgjør 14,56 millioner kroner, eller 44,95% av totalkapitalen. Stiftelsen har ikke langsiktig gjeld og for øvrig god likviditet.

Fortsatt drift-forutsetningen er lagt til grunn ved utarbeidelsen av regnskapet.

Årets underskudd dekkes slik:

Overført fra annen egenkapital: 3,009 millioner kroner

Til slutt vil ledelsen og styret takke de ansatte i NIKU for innsatsen i året som gikk.

Oslo 30. mars 2004
I styret for stiftelsen NIKU

Astrid Nøklebye Heiberg
Astrid Nøklebye Heiberg
styreleder

Lars Roede
Lars Roede
nestleder

Britt Solli
Britt Solli
styremedlem

Tormod W. Karlstrøm
Tormod Wilhelm Karlstrøm
styremedlem

Anne-Karine Sandmo
Anne-Karine Sandmo
styremedlem

Jan Brendalsmo
Jan Brendalsmo
styremedlem

Birgitte Skar
Birgitte Skar
styremedlem

Carsten Paludan-Müller
Carsten Paludan-Müller
daglig leder

RESULTATREGNSKAP

(alle tall hele 1.000 kroner)	NOTE	2003	2002
Driftsinntekter			
Sum prosjektinntekter		30 343	31 572
Basisbevilgninger (Norges Forskningsråd)			
Forskerstøtte (egenutvikl ordn)	1	5 379	5 705
Instituttprogrammer (SIPør)	1	6 270	6 270
Brukerfinansiering EU-prosjekter	1	33	72
Sum basisbevilgninger		11 682	12 047
Strategiske midler (Miljøverndepartementet)			
Nasjonale oppgaver	1	3 206	3 402
Sum strategiske midler		3 206	3 402
Sum driftsinntekter	2	45 231	47 021
Direkte prosjektkostnader		5 822	7 274
Netto driftsinntekter		39 409	39 747
Inntjeningsevne		1,32	1,35
Driftskostnader			
Lønn og sosiale kostnader	3, 4	29 832	29 436
Andre driftskostnader			
Andel fellesadministrasjon		0	3 975
Husleie og tilhørende driftskostnader		6 652	6 838
Husleie- / driftstilskudd fra MD	1	-2 000	-3 000
Eksterne tjenester, inklusiv leie av utstyr	3	3 031	1 421
Bruk av biblioteket til Riksantikvaren		1 565	1 545
Reise- og møtekostnader		961	1 258
Tele- og datakostnader		1 505	799
Anskaffelser (kostnadsført)		493	669
Andel bruk av egenkapital		0	480
Avskrivninger		0	102
Andre driftskostnader		1 073	1 183
Sum andre driftskostnader		13 280	15 270
Sum driftskostnader		43 112	44 706
Driftsresultat før fisjonsavsetninger		-3 703	-4 959
Fisjonsavsetninger		0	1 458
Driftsresultat etter fisjonsavsetninger		-3 703	-6 417
Netto finansinntekter		694	2 022
Årets resultat		-3 009	-4 395
Egenkapital per. 31. desember		14 564	17 573
Herav grunnkapital		15 000	15 000

BALANSE

(alle tall hele 1.000 kroner)

	NOTE	2003	2002
Eiendeler			
Omløpsmidler			
Pensjonsforpliktelser, forskuddsbetalte	4	1 633	0
Mellomværende NINA NIKU		0	7 568
Utført, ikke fakturert prosjektarbeid	1	2 070	1 567
Kundefordringer		6 012	0
Avsetning for tap på fordringer		-33	-33
Andre kortsiktige fordringer		2 006	0
Håndkasser NIKU		0	11
Innestående bank	5	20 711	17 573
Sum omløpsmidler		32 399	26 686
Sum eiendeler		32 399	26 686
Egenkapital og gjeld			
Egenkapital			
Grunnkapital		15 000	15 000
Annen egenkapital		-436	2 573
Sum egenkapital	7	14 564	17 573
Langsiktig gjeld			
Pensjonsforpliktelser		0	897
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		4 465	0
Forskuddsinnbetalt på prosjekter	1	6 479	7 632
Offentlige avgifter		3 425	0
Annen kortsiktig gjeld		3 466	584
Sum kortsiktig gjeld		17 835	8 216
Sum gjeld		17 835	9 113
Sum egenkapital og gjeld		32 399	26 686

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

(alle tall hele 1.000 kroner)

2003

Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter

Resultat før skattekostnad	-3.009
Forskjell mellom kostnadsført pensjon og inn-/utbetalt i pensjonsordningen	-2.530
Endring i kundefordringer	-7.132
Endring i leverandørgjeld	4.465
Endring i andre tidsavgrensingsposter	11.333
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	3.127

Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	0
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	0
Netto kontantstrøm for perioden	3.127

Konter og kontantekvivalenter ved periodens begynnelse	17.584
Konter og kontantekvivalenter ved periodens slutt	20.711

Denne består av:

Bankinnskudd	20.711
--------------	--------

NOTER

Note 1 – Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven 1998 og god regnskapsskikk. NIKU er stiftet 28. mars 2003 etter en overførsel av eiendeler og gjeld fra NINA-NIKU, 2003 er således første driftsår som egen stiftelse. Som sammenligningstall for tidligere år er avdelingsregnskap 2002, fra stiftelsen NINA-NIKU benyttet.

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives planmessig. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Langsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet. Kortsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Enkelte poster er i samsvar med regnskapsloven vurdert etter andre regler og redegjøres for nedenfor.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til balansedagens kurs.

Andre anleggsaksjer

Anleggsaksjer hvor NIKU ikke har betydelig innflytelse balanseføres til anskaffelseskost.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene. I tillegg gjøres det for øvrige kundefordringer en uspesifisert avsetning for å dekke antatt tap.

Pensjoner

Ved regnskapsføring av pensjon er lineær opptjeningsprofil og forventet sluttlønn som opptjeningsgrunnlag lagt til grunn. Estimataavvik og planendringer amortiseres over forventet gjenværende opptjeningsstid i den grad de overstiger 10% av den største av pensjonsforpliktelsene og pensjonsmidler (korridor). Arbeidsgiveravgift er ikke inkludert i tallene.

Offentlige tilskudd (alle tall hele 1.000 kroner)

Basisbevilgningene fra Norges forskningsråd er delt inn i følgende poster

Basisbevilgning	2003	2002
Forskerstøtte	5.379	5.705
Strategiske instituttprogrammer	6.270	6.270
Brukerfinansiering av EU-prosjekter	33	72
SUM	11.682	12.047

I tillegg kommer strategiske midler til dekning av nasjonale oppgaver. Midlene er tildelt av Miljøverndepartementet. I Nasjonale oppgaver inngår husleiestøtte.

Strategiske midler	2003	2002
Nasjonale oppgaver	3.206	3.402
Husleiestøtte	2.000	3.000
Sum Nasjonale oppgaver	5.206	6.402

Vurderingsprinsipp for prosjekter

Inntekter er bokført i henhold til vilkår for fakturering eller betalingsløfte i bevilgningsbrev eller kontrakt. For ikke avsluttede prosjekter er det beregnet forventet total kostnad av gjenstående aktiviteter.

Dekningsbidrag for utført arbeid blir godskrevet arbeidsåret, med mindre gjenstående aktivitet koster mer enn det som da blir tilgjengelig av midler. I slike tilfeller overføres totalt forventet kostnad slik at forventet underdekning belastes første arbeidsår. Usikkerhet i forbindelse med enkeltprosjekter er for øvrig tatt hensyn til under inntektsføringen av prosjektene. For prosjekter som antas å gi tap, kostnadsføres hele det beregnede tapet umiddelbart.

Under kortsiktig gjeld inngår posten forskuddsinnbetalinger fra kunder med 6,479 millioner kroner som er overført til 2004 etter vurdering av økonomisk og faglig fremdrift i hvert enkelt prosjekt og aktivitet.

Note 2 – Salgsinntekter

(alle tall hele 1.000 kroner)

Pr. virksomhetsområde *	2003
Kulturminneforskning	45.231
Geografisk fordeling	
Norge	44.649
Utlandet	582
SUM	45.231

* Fra 01.10.2003 er NIKU delt inn i følgende virksomhetsområder:

- Kunst og inventar
- Bygninger og omgivelser
- Arkeologiske utgravninger
- Arealplan
- Miljøovervåking

Note 3 – Lønnskostnader, antall ansatte, godtgjørelser

(alle tall hele 1.000 kroner)

Lønnskostnader	2003
Lønninger	22.693
Folketrygdavgift	4.164
Pensjonskostnader	2.319
Andre ytelser	656
SUM	29.832

Antall årsverk: 69.

Godtgjørelser	Daglig leder
Lønninger	kr. 692.278
Kollektiv pensjonspr., inkl. arb.g.avg.	kr. 124.226
Annen godtgjørelse	kr. 9.413

For ikke regnskapsførte garantiforpliktelser, se note 6.

Kostnadsførte revisjonshonorarer for 2003 utgjør kroner 30.000. I tillegg kommer andre tjenester med kroner 14.300.

Godtgjørelse til styret for 2003 utgjør kroner 158.500.

Note 4 – Pensjonskostnader, -midler og -forpliktelser

(alle tall hele 1.000 kroner)

Stiftelsen har pensjonsordninger som omfatter i alt 70 personer. Ordningene gir rett til definerte fremtidige ytelser. Disse er i hovedsak avhengig av antall opp-

tjeningsår, lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder og størrelsen på ytelsene fra Folketrygden.

	2003	2002
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	2 129	1 383
+ Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	2 025	1 786
- Avkastning på pensjonsmidler	1 876	1 634
+ Administrasjonskostnad	41	31
+ Resultatført planendring – knekkpunkt	134	134
+ Resultatført estimatendringer og –avvik	242	0
= Netto pensjonskostnad før arbeidsgiveravgift	2 695	1 700

Opptjente pensjonsforpliktelser	35 469	31 287
- Pensjonsmidler	30 930	25 769
= Beregnede pensjonsforpliktelser, netto	4 539	5 518
- Ikke resultatført planendring - knekkpunkt	802	936
- Ikke resultatført virkning av estimatendringer mv	5 370	3 685
= Balanseført netto pensjonsforpliktelse	- 1 633	897

Økonomiske forutsetninger:

Diskonteringsrente	6,0 %	6,0 %
Forventet lønnsregulering/pensjonsøkning	3,3 %	3,3 %
Forventet avkastning på fondsmidler	7,0 %	7,0 %

Som aktuarmessige forutsetninger for demografiske faktorer og avgang er lagt til grunn vanlige benyttede forutsetninger innen forsikring.

Note 5 – Bundne bankinnskudd

(alle tall hele kroner)

I posten inntående bank, utgjør bundne bankinnskudd kroner 1.215.266.

Note 6 – Garantier

(alle tall hele kroner)

Garantiforpliktelser som ikke er regnskapsført utgjør kroner 801.500,-. Garantien er stilt overfor Sparebank 1 Midt-Norge. Garantien gjelder selvskyldnerkausjon for lån til daglig leder som er sikret med pant i den ansattes bolig.

Note 7 – Avstemming av egenkapitalen

(alle tall hele 1.000 kroner)

Egenkapital ved stiftelse	17.573
Underskudd 2003	3.009
Egenkapital per 31. desember 2003	14.564

Til styremøtet i Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning

Revisjonsberetning for 2003

Vi har revidert årsregnskapet for Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning for regnskapsåret 2003, som viser et underskudd på kr. 3.009.000. Vi har også revidert opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av underskuddet.

Årsregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger.

Årsregnskapet og årsberetningen er avgitt av selskapets styre og daglig leder. Vår oppgave er å uttale oss om årsregnskapet og øvrige forhold i henhold til revisorlovens krav.

Vi har utført revisjonen i samsvar med revisorloven og norsk god revisjonsskikk. God revisjonsskikk krever at vi planlegger og utfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Revisjon omfatter kontroll av utvalgte deler av materialet som underbygger informasjonen i årsregnskapet, vurdering av de benyttede regnskapsprinsipper og vesentlige regnskapsestimater, samt vurdering av innholdet i og presentasjonen av årsregnskapet. I den grad det følger av god revisjonsskikk, omfatter revisjon også en gjennomgåelse av selskapets formuesforvaltning og regnskaps- og intern kontroll-systemer. Vi mener at vår revisjon gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse.

Vi mener at

- årsregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et uttrykk for selskapets økonomiske stilling 31. desember 2003 og for resultatet og kontantstrømmene i regnskapsåret i overensstemmelse med norsk god regnskapsskikk
- ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger i samsvar med norsk lov og god regnskapsskikk
- opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av underskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Trondheim, 30. mars 2004

PricewaterhouseCoopers DA

Per Hansen

Statsautorisert revisor

Høydepunkt i året som gikk:

Dr.gradsavhandling om tjæreutvinning og tjærebreing av norske stavkirker

De fleste av Norges 28 stavkirker fra middelalderen tjærebres med milebrent tretjære fra furu. Råstoffet til tjæren kommer fra harpiksholdig kjerneved fra gamle stubber som kalles tyri. Det er en fortsatt levende tradisjon for milebrenning av tyritjære i Norge og historiske kilder viser at slik tjære ble brukt på stavkirkene fra de var nye. Riksantikvaren ønsker derfor at stavkirkene også i dag skal vedlikeholdes med tradisjonell milebrent tjære.

Forskningsarbeidet har hatt en prinsipiell, en teknisk og en kjemisk-analytisk målsetting. Den tekniske målsettingen tok utgangspunkt i Riksantikvarens behov for bedre tjærebrenningsresultater. Tyritjærens trebeskyttende evne består i å være et vannavstøtende offersjikt som brytes ned i *stedet for* treverket under. Forskningen har vist at tjærens kvalitet varierer fra tønne til tønne i brenningen. Ved å utnytte denne variasjonen og dessuten koke tjæren inn nesten til bek før påføring, kan lengre varighet oppnås.

Men en annen forutsetning må også være til stede; treverket må være av god kvalitet, helst av moden furu med stor andel

av kjerneved. Dette er ikke alltid tilfellet på stavkirkene hvor mye av eksteriørene ble skiftet ut med dårlige materialkvaliteter i løpet av 1900-tallet. Det er et paradoks at kulturminnevernet foretrekker den opprinnelige overflatebehandlingen uten å legge like stor vekt på materialkvalitet i treverk og håndverksutførelse ved utskiftinger og reparasjoner.

Forskningsarbeidet synliggjør at det ligger et stort potensial for verdiskaping i å revitalisere gammel material- og håndverkskunnskap. Avhandlingen retter et kritisk blikk på forholdet mellom ideelle fordringer og praksis, i en sammenheng hvor Riksantikvaren og Norge er en forkjemper for slike synspunkter i internasjonale fora.

Inger Marie Egenberg

Egenberg, I. M. 2003. Tarring maintenance of Norwegian medieval stave churches. Characterisation of pine tar during kiln-production, experimental coating procedures and weathering. - Göteborg Studies in Conservation no. 12. Acta Universitatis Gothoburgensis. ISBN: 91-7346-483-X

Urnes stavkirkes sydfasade 1993-94:
 a) Tre måneder før tjærebreing 1993
 b) Sydfasaden tjærebres 1993.
 c) Tre måneder etter tjærebreing 1993
 d) 10 måneder etter tjærebreing, 1994.

Høydepunkt i året som gikk:

«Bambleprosjektet» – Utvikling av metoder for bevaring av kulturminner i kommunene

«Bambleprosjektet» har som hovedmål å produsere et effektivt og pålitelig planleggingsverktøy for kommunene med hensyn til kulturminner, kulturmiljø og historiske landskap.

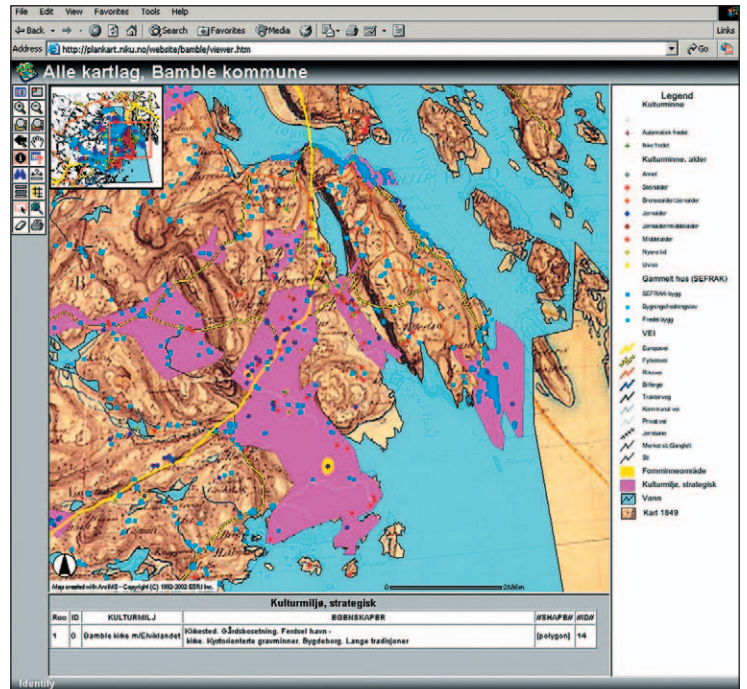
Det kanskje viktigste aspektet i denne sammenheng er å identifisere og å avgrense de «strategiske kulturmiljøer»: Det er en selvfølge at områdene (kulturmiljøene) må være bevaringsverdige på grunn av deres kulturhistoriske verdi. Men det må også finnes en realistisk forventning om at områdene fortsatt *kan* bevares sett på bakgrunn av faktorer som utbyggingspress og den enkelte kommunes økonomi.

Kommunenes strategiske kulturmiljøer tilsvarer de kulturmiljøer som anses som typiske og identitetsskapende for den enkelte kommune. Ved hjelp av ulike GIS (Arc-View) tilpasninger og modeller har prosjektet søkt å identifisere disse viktige strukturene når det gjelder karakteristisk kulturmiljø og historiske landskap. Konseptet om kommunens eget kulturelle «fingeravtrykk» spiller en nøkkelrolle, og vi ser for oss at den metodiske verktøypakken blant annet vil være av betydning for verdiskaping på lokalt nivå, særlig i forbindelse med økt opplevelsesverdi av kulturminner som attraksjoner.

Metoden som utvikles i prosjektet er et integrert og fleksibelt verktøy for kommunale planleggere. Via en interaktiv karttjeneste (ArcIms) kan planleggerne jobbe direkte med alle kartlag. De kan også laste ned alt fra enkle plankart til ferdig modellerte digitale temakart som viser så vel det enkelte kulturminne som det overordnede kulturmiljø. Ved å kombinere og overlappes ulike karttema, kan man identifisere og synliggjøre forskjellige typer risikområder. Dette vil danne grunnlaget for videre utvikling av prognose- og sårbarhetskart for bruk i kommunal planlegging.

Metoden utvikles i samarbeid med Bamble kommune og Telemark fylkeskommune.

Inge Lindblom

Interaktiv karttjeneste på Internett.

Del av det strategiske kulturmiljøet «Bamble kirke med omgivelser».

Høydepunkt i året som gikk:

Konserveringsprosjekt: Korsfestelsesgruppe fra 1100-tallet i Urnes stavkirke

Urnes stavkirke står på UNESCOs liste over verdens kultur- og naturarv. Både kirken og korsfestelsesgruppen med Kristus på korset, flankert av Maria og Johannes er fra 1100-tallet. Slike grupper kalles også kalvariegrupper, og den i Urnes er den eldste av sitt slag i Norge, muligens også i Europa. Fremdeles er en del av de originale fargene bevart. Den kongekrone Kristusfiguren har aldri blitt overmalt. På baksidene av kors og sidefigurer er også en intakt malt porfyrimitasjon fra 1100-tallet.

I perioden 2001-2003 ble gruppen undersøkt og behandlet av NIKU. Konserveringsprosjektet har bestått av undersøkelser, dokumentasjon og behandling samt rådgiving for videre bevaring. Undersøkelser av originale farger har blant annet resultert i funn av pigmentet lapis lazuli og imitasjonsforgylling

(tinn med gul lasur, sannsynligvis en harpiks). Videre undersøkelser har vist at deler av gruppen fikk nye farger på 1200-tallet og at de senere bare har blitt behandlet med bivoksblandinger og noen få retusjer i slutten av 1950-årene.

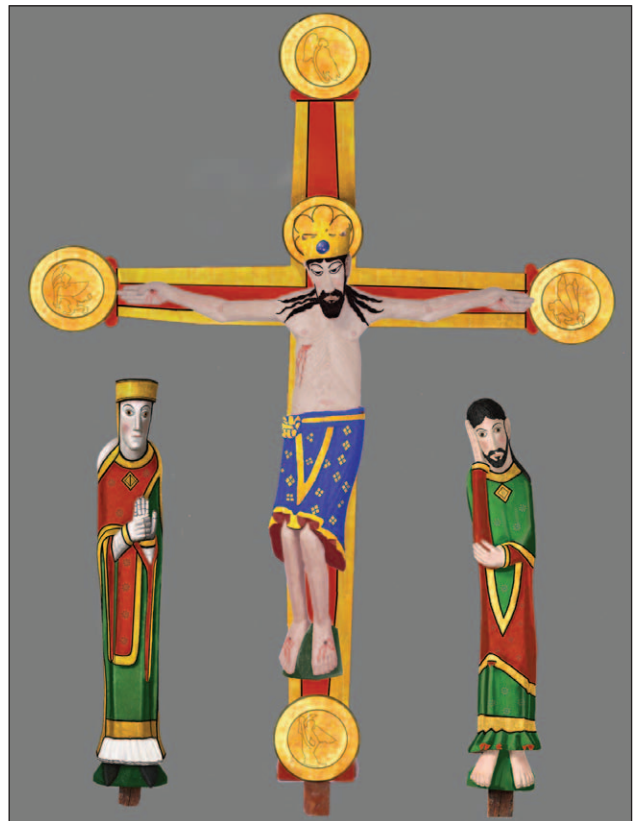
I tillegg til standard fotografisk dokumentasjon er det også anvendt virtuelle rekonstruksjoner for å dokumentere hvordan skulpturene har sett ut i middelalderen. Slike rekonstruksjoner er basert på de faktiske funn og har høy formidlingsverdi både for oppdragsgivere og publikum.

Tine Frøysaker

Prosjektet er publisert som NIKU Rapport 3.

Virtuell rekonstruksjon av korsfestelsesgruppens utseende på 1200-tallet basert på undersøkelser. Kors, glorie og sidefigurer ble da overmalt og korset fikk fire evangelistmedaljoner. Kristusfiguren forble sannsynligvis uendret. Rekonstruksjon i Adobe Photoshop av Anja Sandtrø.

Korsfestelsesgruppen i Urnes stavkirke etter behandling.

Høydepunkt i året som gikk:

EU-prosjektet DEMOTEC

DEMOTEC står for Development of a Monitoring System for Cultural Heritage through European Co-operation. Prosjektet er dels et Accompanying Measure i EUs 5. ramme-program, dels et forskningsrådsprosjekt finansiert av programmet «Landskap i Endring».

DEMOTEC tar sikte på å utvikle et felles Europeisk konsept for overvåking av kulturminner og kulturmiljøer. Prosjektet koordineres av NIKU i samarbeid med forsknings- og brukerinstusjoner i Norge, Italia, Estland, Sveits og Sverige. I 2003 har prosjektet gjennomført en spørreundersøkelse hos forvaltningen i de fleste større land i Europa. Undersøkelsen konkluderer med at det er et stort behov for felles standarder og metoder for overvåking av kulturminnene. Prosjektet ut-

vikler et system som dekker både større kulturminneområder i landskapet og på en mer detaljert skala relatert til spesielt verdifulle kulturminner. Prosjektet har studieområder både i Norge (Vestre Slidre i Valdres) og Italia (Nemi i Lazio). Ved bruk av fjernmålingsteknikk vil systemet kunne følge landskapsmessige, klimatiske og andre endringer som påvirker kulturminners tilstand. Hensikten er å utvikle et beslutningsstøtte verktøy for forvaltning og samfunn, og samtidig skape større bevissthet i befolkningen om de verdier som kulturminnene representerer.

Mer informasjon finnes på: www.niku.no/demotec

Birgitte Skar

Over: Utsyn over Nemi by, krater og sjø i Albanerfjellene sørøst for Roma, sett fra byen Genzano.

Til høyre: Lomen stavkirke fra 1200-tallet i Nord-Aurdal i Valdres.

NIKU 1994-2004 – Faglig fokus

Viktige organisatoriske begivenheter

- **1. september 1994:** Opprettelsen av NIKU, Norsk institutt for kulturminneforskning, som del av NINA-NIKU; Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning. Hensikten var å sikre en slagkraftig og fremtidsrettet forsknings- og utredningsvirksomhet innen kulturminnevernet. Fagkompetanse overført fra Riksantikvaren, Riksantikvarens utgravningskontorer/distriktskontorer og Universitetets Oldsaksamling. Instituttet omfattet hovedkontor i Oslo samt distriktskontorer i Oslo, Tønsberg, Bergen, Trondheim og Tromsø.
- **1995:** Etablering av to fagavdelinger: Objekter og bygninger; Arkeologi og landskap.
- **1998/99:** Et utvalg nedsatt av Forskningsrådet gjennomfører evaluering av NIKU.
- **1999:** NIKUs 5-års jubileum feires bl.a. med utgivelse av «Kulturminneforskningens mangfold» (NIKU Temahefte 31). Dette var en samling artikler som både ga tilbakeblikk på oppnådde resultater og som presenterte nye.
- **2000:** NIKU får det forskriftsmessige ansvar for arkeologiske undersøkelser i byene (var forutsetning i 1994).
- **2002:** Miljøalliansen AS etableres som et strategisk samarbeid mellom NIBR, NIKU, NILU, NINA, NIVA og Jordforsk. NINA og NIKU splittes i to separate stiftelser.
- Avdelingen for Arkeologi og landskap deles i to nye avdelinger: Byarkeologi; Landskapsarkeologi.
- **2003:** Stiftelsen NIKU etableres med ny direktør og ny organisasjon: Med virkning fra 1. oktober erstatter fem kompetansegrupper de tidligere avdelingene: Arealplan. Arkeologiske utgravninger. Bygninger og omgivelser. Kunst og inventar. Miljøovervåking.

Faglig kompetanse

I 1994 var det 30 ansatte i NIKU i hovedsak overført fra Riksantikvaren og Oldsaksamlingen. Allerede ett år senere var tallet økt til 76. Antall ansatte har siden holdt seg relativt stabilt rundt 70.

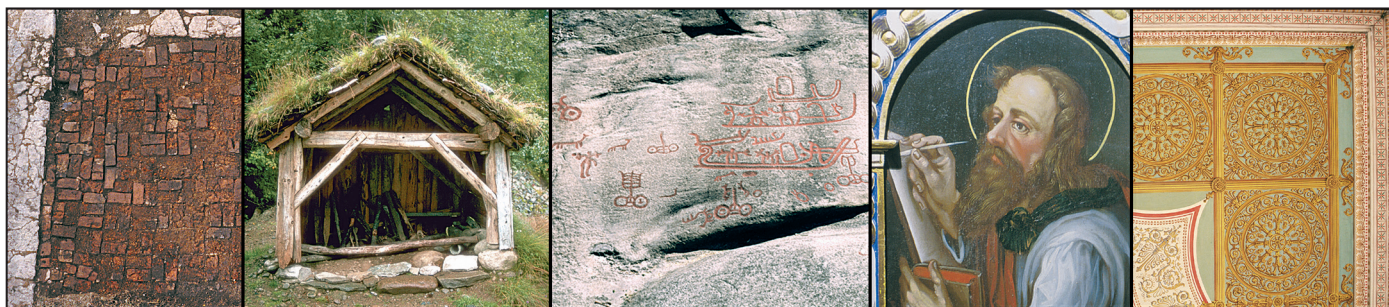
Vår faglige kompetanse ligger i hovedsak innen humanistisk forskning, og har siden etableringen omfattet arkeologer, kunsthistorikere, arkitekter, bygningsingeniører og konservatorer; etter hvert supplert med etnologer. De to største faggruppene utgjøres av arkeologene og konservatorene. Sistnevnte bestod ved etableringen av malerikonservatorer med spesialkompetanse innen fargeundersøkelser og overflatebehandlinger i bygninger, men er utvidet til også å omfatte kompetanse innenfor kulturhistorisk materiale, som metall, glass og møbler. Arkeologene har spesialister innen alle de arkeologiske epoker med særlig kompetanse innen middelalder og humanosteologi (skjelettundersøkelser).

Forskerutdanning

Ved opprettelsen hadde NIKU en forskerandel på 20% (seks av 30 ansatte). Styrets målsetting var å øke denne til 50%, og dette ble oppnådd allerede i 1997 med 57% og i 1999 økt til 76%. Årsaken til den raske økningen lå delvis i at man ganske umiddelbart startet en prosess der de ansatte kunne søke kompetanseheving og det ble også satset på nyrekruttering.

I alt 10 ansatte har i løpet av 10-års perioden disputert for dr. graden. Åtte av temaene for avhandlingene dreier seg om middelalder- og/eller kirkeforskning og viser hvilken fremtredende plass disse temaer tradisjonelt har i kulturminneforskningen. Avhandlingene er representative for NIKUs kompetanseområder, og det er også særlig bemerkelsesverdig at et ungt fag som konservering er representert med to avhandlinger.

1. 1997: Jens Christian Eldal: «Historisme i tre. 'Sveitserstil', romantikk, byggeskikkrensensanse og nasjonal egenart i europeisk og norsk trearkitektur på 1800-tallet». Dr.philos. Universitetet i Oslo.
2. 1998: Annika Haugen: «Uppvarmning och bevarande av medeltida stenkyrkor». Dr.ing. Arkitektthøyskolen i Oslo.
3. 2000: Olaug Hana Nesheim: «Mangfold, skjønn og formalisering i kulturminnevernet». Dr.philos. Universitetet i Tromsø.

Utsnitt av NIKU 1994-2004: Hamar domkirkeruin, grindbygg, bergkunst, kirkemaleren Gottfried Hendtzschel og takdekor på Slottet.

4. 2001: Jørgen H. Jensenius: «Trekirkene før stavkirkene. En undersøkelse av planlegging og design av kirker før ca år 1100». Dr.ing. Arkitektthøyskolen i Oslo.
5. 2001: Berit Jansen Sellevold: «From death to life in medieval Hamar. Skeletons and graves as historical source material». Dr.philos. Universitetet i Oslo.
6. 2002: Tine Frøysaker: «The church paintings of Gottfried Hendtzschel in Norway – past and future conservation». Fil.dok. Universitetet i Göteborg.
7. 2002: Ola Storsletten: «Takene taler: Norske takstoler 1100-1350, klassifisering og opprinnelse». Dr.ing. Arkitektthøyskolen i Oslo.
8. 2002: Jan Brendalmo: «Kirkebygg og byggherre. Byggherrer i Trøndelag ca 1100-1600». Dr.philos. Universitetet i Tromsø.
9. 2003: Sæbjørg Walaker Nordeide: «Erkebispegården i Trondheim. Beste tomte i by'n». Dr.philos. Universitetet i Oslo.
10. 2003. Inger Marie Egenberg: «Tarring maintenance of Norwegian medieval stave churches. Characterisation of pine tar during kiln-production, experimental coating procedures and weathering». Fil.dok. Universitetet i Göteborg.

Strategiske instituttprogrammer – SIP

SIP er forskningsprogrammer med bevilgninger fra Norges forskningsråd som skal stimulere til langsiktig kompetanseoppbygging. NIKU har gjennomført en første SIP-programperiode i årene 1995-2000 (i funksjon 1996-2001) omfattende fire programmer:

1. Konservering: strategi og metode (NIKU Publikasjoner 104)
2. Hus i Norge (NIKU Publikasjoner 109)

3. Norske Middelalderbyer (NIKU Publikasjoner 117)
4. Landskapet som kulturminne (NIKU Publikasjoner 121)

I løpet av programperioden ble det arrangert en rekke seminarer og utgitt ulike former for publikasjoner i forbindelse med det enkelte program. De fire sluttrapporteringene til Norges Forskningsråd ble utgitt i serien NIKU Publikasjoner i løpet av 2001-2002 (se over).

Tre nye programmer ble utviklet og godkjent av Norges forskningsråd for perioden 2001-2006:

1. Landskap: Landskapet som kulturminne
2. Kulturminner: Byggverk, anlegg og gjenstander
3. Materialer: Materialkunnskap som grunnlag for en bevaringsstrategi

Tverrgående temaer for programmene:

- Verneideologi
- Miljøovervåking
- Kulturmiljøer.

I 2003 fikk NIKU godkjent søknad om SIP-programmet: Kulturminner og kulturmiljøer i en integrert kystsonerforvaltning. Programmet er i samarbeid med NIBR og NINA for perioden 2004-2008.

I tillegg deltar NIKU i samarbeid med NINA i SIP-programmet Metoder for konsekvensundersøkelser.

Noen utvalgte prosjekter 1994-2004

Følgende utvalg faglige høydepunkter er bare noen av de mange eksempler på anvendt forskning som vi er stolte over

å ha utført, hva enten de legger en alen til vår faglige vekst eller til vår samarbeidsevne over en 10-års periode. Utvalget representerer så vel tverrfaglige og internasjonale som nasjonale og fagspesifikke prosjekter.

Erkebispegården i Trondheim. 1990-1995. Ved opprettelsen av NIKU og overføring av middelalderarkeologien fra Riksantikvaren til NIKU, pågikk de omfattende arkeologiske undersøkelser i Erkebispegården i Trondheim. Fem års feltarbeid ble avsluttet i 1995. Det ble i de følgende år utgitt en rekke rapporter fra undersøkelsene (i NIKUserien Temahefter), og sluttrapporten kom i 2003 (Sæbjørg Walaker Nordeides doktoravhandling 2003).

Det kongelig Slott. 1994-1995. Bygnings- og fargeundersøkelser i forbindelse med oppussingsarbeider. Prosjektet står i en særstilling når det gjelder denne typen prosjekter fordi det er en av de få ganger NIKU har deltatt i hele planleggings- og gjennomføringsprosessen og således hatt mulighet til å legge premissene til rette for et faglig optimalt resultat.

Oslo havn mellom 900- og 1900-tallet. I årene 1992-95 foregikk undersøkelser på Sørenga i Oslo i forbindelse med ny E-18. Det ble gjort funn av brygger, sjøboder og, ikke minst, flere båter. I forbindelse med prosjektet tok man i bruk nye dokumentasjonsmetoder. (NIKU Oppdragsmelding 71, NIKU Publikasjoner 122).

Søgnefunnet. 1995. Det unike skjelettfunnet i Søgne, for publikum også kjent som Fruen fra havet, ble en nasjonal sensasjon da det viste seg å være levninger av Norges hittil eldste menneske; en kvinne som levde omtrent 8600 år før vår tid. Forskningsprosjektet om skjelettet ble utført som et tverrvitenskapelig samarbeid mellom Norsk Sjøfartsmuseum og NIKU. (NIKU Temahefte 31, ss.6-12).

Domkirkeruinen på Hamar. 1996-1998. I forbindelse med oppføring av vernebygg rundt Domkirkeruinen på Hamar, ble det gjennomført omfattende arkeologiske undersøkelser. Disse resulterte bl.a. i doktoravhandlingen til Berit Sellevold 2001.

Norske tømmerhus fra mellomalderen. I 1998 kom 6. og siste bind i denne serien ut. Det omfattende og grundige forskningsarbeidet til bygningsforsker og arkitekt Arne Berg

er et eksempel på det beste i humanistisk forskningstradisjon og har frembrakt helt ny kunnskap om middelalderens tømmerhus. Prosjektet hadde pågått i flere år hos Riksantikvaren før NIKU fikk æren av å være med å avslutte det.

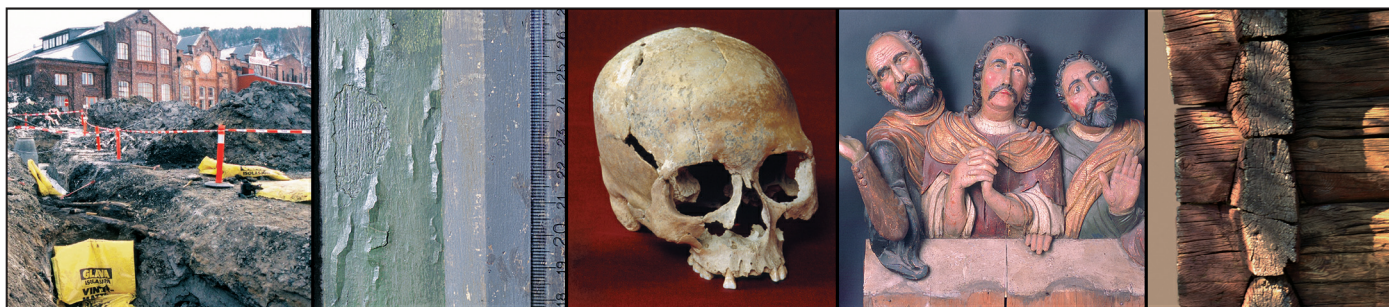
Klima og malt kirkekunst. 1996-2001. Som del av Riksantikvarens klimaarbeid i norske kirker gjennomførte NIKU i samarbeid med NBI (Norsk Byggforskningsinstitutt) et prosjekt for måling av dimensjonsendring i malt treverk under ulike klimatiske periodiske endringer. Prosjektet har bidratt til å øke vår forståelse av hvordan og hvor raskt klimarelaterte skader oppstår i malt kunst på tre. (NIKU Publikasjoner 104 (ss. 13-21) og 110).

1700-talls altertavle i Oslo domkirke. 1996-1997. I forbindelse med kirkens 300-års jubileum fikk NIKU i oppdrag å konservere og restaurere den tre etasjers og drøye 8 m høye altertavlen med en hittil lite kjent tilblivelseshistorie. De faglige utfordringene var mange, både på det praktiske og det teoretiske plan. Her skal særlig nevnes den viktige debatten som restaureringen utløste og som avdekket store forskjeller i syn på forvaltning av vår kulturarv. (NIKU publikasjoner 114).

Grindbygde hus i Norge. 1998-2000. Dette selvstendige NIKU-prosjektet har gitt ny kunnskap om en truet bygningsgruppe som ikke var tilstrekkelig registrert og forstått tidligere. Forskningsarbeidet har ført til at grindbygg nå også kan settes inn i en europeisk bygningstradisjon. (NIKU Temahefte 30 og 34).

Gråfjell. 1999-2002. NIKU organiserte og gjennomførte det store arkeologiske registreringsprosjektet i Gråfjellområdet i Åmot kommune i Østerdalen, Hedmark fylke, gjennom fire feltsesonger. Prosjektet innebar bl.a. utvikling av registreringsmetoder i felt, og det tverrfaglige samarbeidet innebar pollenanalyser, kartlegging av stedsnavn og registrering av stående bygninger, samiske kulturminner og skogsfinnsk kultur. (NIKU Oppdragsmelding 93, NIKU publikasjoner 102, 116 og 125, NIKU Tema 7).

Det internasjonale trekurset. The International Course on Wood Conservation Technology (ICWCT) er et UNESCO-støttet videreutdanningskurs som arrangeres i Norge hvert annet år. Kurset har en varighet på drøye fire uker. NIKU

Utsnitt: Oslo havn i middelalderen, klimarelaterte malingskader, søgnefunnet, altertavlen i Oslo domkirke og tømmerhus fra middelalderen.

har siden 1996 hatt medansvar for planlegging og gjennomføring samt bidrar aktivt med forelesninger. Samarbeidspartnere i 2004 er ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property), Riksantikvaren og NTNU.

Registre for automatisk fredete kulturminner, etter oppdrag fra Riksantikvaren, har vært en stor og viktig satsing for NIKU. NIKUs arbeid med å systematisere, kontrollere, legge inn på data og kartfeste disse kulturminnene har vært avgjørende for dagens kunnskapsgrunnlag og for etableringen av søkbare databaser som Bergkunstregisteret, Fornminneregisteret og Askeladden (Riksantikvaren). Fornminneregisteret har gitt grunnlag for miljøovervåking av automatisk fredete kulturminner over hele Norge. På oppdrag av Riksantikvaren har NIKU i perioden 1997-2003 kontrollert kulturminnebestanden i totalt 16 kommuner. (Rapportene er publisert fortløpende i NIKUs serier med felles tittel «Fortidens minner i dagens landskap»).

Samiske kulturminner. NIKU har utført en rekke konsekvensutredninger og arealplanundersøkelser av samiske kulturminner og kulturmiljøer. Et eksempel på dette er utredningene for Mauken-Blåtind øvings- og skytefelt. I denne og andre undersøkelser er det brukt ekspertise på samiske kulturminner. Det er også brukt moderne metoder med satellittfotografering for å påvise bl.a. boplasser, melkeplasser og vegetasjon. Det har vært samarbeidet tett med Sametinget. (Bl.a. NIKU Oppdragsmelding 82).

Demotec (Development of a Monitoring System for Cultural Heritage through European Co-operation). 2003-2004. Prosjektet er del av EUs 5. rammeprogram og tar sikte på å

utvikle et felles europeisk konsept for overvåking av kulturminner og kulturmiljøer. Det koordineres av NIKU i samarbeid med forsknings- og brukerinstusjoner i Norge, Italia, Estland, Sveits og Sverige. (Se egen presentasjon)

Kulturmiljøer i Bamble. 2002-2004. Kvalitetssikring av kulturminnedata og utvikling av redskaper for bedre og mer forutsigbare prosesser i kommunale plansaker er et samarbeidsprosjekt mellom NIKU, Bamble kommune og Telemark fylkeskommune. Et slikt planleggingsverktøy for bevaring av kulturminner i den enkelte kommune vil også være av betydning for lokal identitet. (Se egen presentasjon).

Publikasjoner og annen formidling

NIKUs ledelse har satset på en aktiv formidlingsvirksomhet, og det ble i utgangspunktet særlig lagt vekt på å øke og kvalitetssikre instituttets skriftlige arbeider og rapporter. Antallet årlige publikasjoner økte jevnt frem til år 2000 (127 stk.), deretter har antallet sunket noe (lavest i 2002 med 81 stk.). Populærvitenskapelige publikasjoner utgjør ca 25%. Muntlig formidling i form av konferansebidrag, undervisning og populærvitenskapelige foredrag har gjennom hele perioden ligget nær de skriftlige i antall.

NIKUs serier

- Ved etableringen og frem til 2000 benyttet NIKU de serier som allerede var etablert i NINA: Oppdragsmeldinger, Temahefter og Fagrapporter. I tillegg kom Faktaark (1994-2002) som ble utarbeidet som en popularisert kortversjon av rapporter publisert i de øvrige seriene. Faktaarkene var gratis og hadde stor distribusjon. De øvrige ble i hovedsak distribuert etter faste lister.

Baldakiner fra alterskapet i Grip stavkirke i Møre og Romsdal. Skapet ble undersøkt og konserververt hos NIKU i tidsrommet 2001-2003.

- I perioden 2000-2002 ble de tre tidligere seriene slått sammen til én: NIKU Publikasjoner.
- Ved reorganiseringen i 2003 ble det vedtatt å avslutte alle tidligere serier og starte tre nye med nummerering fra 1: NIKU Rapport, NIKU Tema og NIKU Fakta.
- Fra 2001 er NIKUs serier også tilgjengelige som pdf-filer fra NIKUs hjemmeside på internett www.niku.no.

Når det gjelder rapportpublisering i NIKUs serier, er tendensen synkende, mens de upubliserte rapporter til oppdragsgiver blir flere.

Ekstern publisering

NIKU arbeider hovedsakelig innenfor humanistisk fagtradisjon med Norge som viktigste forskningsområde. Vår vitenskapelige og populærvitenskapelige publiseringsevne er derfor overveiende norsk/nordisk. Publisering på engelsk utgjør ca 25% og gjelder i hovedsak internasjonale tids-

skrifter og konferanserapporter. Vi har relativt beskjedne tall når det gjelder publisering i tidsskrifter med såkalt refereeordning. Dette skyldes at det foreløpig ikke er noen etablert tradisjon for bruk av referee innen humanistisk forskning, verken nasjonalt eller internasjonalt.

Muntlig formidling

Ved etableringen av NIKU ble det også videreført en allerede godt innarbeidet tradisjon for vitenskapelig og populærvitenskapelig forskningsformidling. Særlig etterspurt er konserveringspersonalets kurs- og undervisningsvirksomhet innen praktisk og teoretisk kulturminnebevaring.

Internett

NIKUs første seriøse satsing på internett startet i 2001. I utgangspunktet ble nettsidene innhold orientert mot fag- og forskningspresentasjoner både på norsk og på engelsk. Nettsidene skal nå relanseres i en mer markedsrettet versjon.

NIKU

Publikasjoner og annen formidling 2003

Publication, reports and lectures 2003

NIKUs egne publikasjoner (se NIKU-publikasjoner lenger ned) kan lastes ned som pdf-filer eller bestilles fra www.niku.no. De kan også kjøpes ved henvendelse til hovedkontoret i Oslo, tlf 23 35 50 00.

NIKU's own series (see NIKU publications further down) may be downloaded as pdf-files or ordered from www.niku.no. They may also be purchased from the main office in Oslo, tel (+47) 23 35 50 00.

Artikler i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter

(* referee)

Articles in international scientific journals (referee)*

*Amundsen, C., Henriksen, J.E., Myrvoll, E.R., Olsen, B. & Urbanczyk, P. 2003. Crossing borders: Multi-room houses and inter-ethnic contacts in Europe's extreme north. - *Fennoscandia Archaeologica* 20

*Egenberg, I.M. 2003. Tarring maintenance of Norwegian medieval stave churches. Characterisation of pine tar during kiln-production, experimental coating procedures and weathering. - *Göteborg studies in conservation* (12). 205 p. incl. app. PhD-dissertation. - *Acta Universitatis Gothoburgensis*.

*Frøysaker, T. 2003. The church paintings of Gottfried Hendtzschel in Norway - past and future conservation. - *Göteborg studies in conservation* (10). 210 p. Rev. PhD. Part I & II. - *Acta Universitatis Gothoburgensis*.

Frøysaker, T. 2003. The Church Paintings of Gottfried Hendtzschel in Norway - Past and Future Conservation. - *Meddelelser om Konservering* (1): Ss.24-26. København.

Hoff, A.M. 2003. The area between chancel and nave in Norway's medieval parish churches. An outline of the subjects research status, with a survey of selected Scandinavian literature. - Pp.147-174 in *Jaarboek voor liturgieonderzoek*. 2003(19). - Groningen, Tilburg.

*Sellevold, B.J. & Kaland, S. 2003. Dental conditions among Picts and Vikings in Orkney. - Pp.65-70 in Iregren, E. & Larsson, L.(eds.) *A tooth for a tooth*. Seminar for odontologists, osteologist and archaeologists May 28th 1998. - University of Lund Institute of Archaeology Report Series No. 87.

Artikler i norske vitenskapelige tidsskrifter (* referee)

Articles in Norwegian scientific journals (referee)*

Brendalsmo, A.J. & Stylegar, F.-A. 2003. Runde kirkegårder. Et kritisk blikk på spørsmålet om datering og spredningsmønster. - *Fortidsminneforeningens årbok* 2003

Frøysaker, T. 2003. Kalvariegruppen i Urnes stavkirke. - *Fortidsminneforeningens årbok* 2003: Ss.125-135. Oslo.

*Guttormsen, T.S. 2003. Gård og landskap. Mellom natur og kultur i jernalderens jordbruksamfunn. - *Primitive tider* 5.årgang: Ss.39-53. Oslo.

*Guttormsen, T.S. & Lindblom, I. 2003. På randen av ørkenen! Forørkning og kulturminner i det sørvestlige Oman. - *Viking* 2003: Ss.127-143. - Norsk Arkeologisk Selskap, Oslo.

Guttormsen, T.S. 2003. Husoffer fra eldre jernalder. Refleksjoner omkring jernalderens byggetradisjon på Moer i Ås, Akershus. - *Nicolay. Arkeologisk tidsskrift* (Nr. 89): Ss.35-44. Oslo.

*Nordeide, S.W. 2003. Erkebisppegården i Trondheim. Beste tomte i by'n. - *Acta Humaniora* Vol. 158. 375 s. Dr. Philos-avhandling, Unipub, Universitetet i Oslo.

Paludan-Muller, C. 2003. NIKU og utfordringene for norsk kulturlvern. - *Fortidsminneforeningens årbok* 2003: Ss.117-125. - Oslo.

Swensen, G. 2003. Omgivelsenes sårbarhet. Om kulturmiljøbegrepetts nytteverdi. - Ss.97-105 in *Fortidsminneforeningens årbok. Kulturmiljø og landskap*. 2003. - Fortidsminneforening Oslo.

Fagbøker, lærebøker eller andre selvstendige utgivelser

Specialized books, textbooks or other independent publications

Brønne, J., Drange, T. & Aanensen, H.O. 2003. Gode råd om gammelt listverk. - *Fortidsminneforeningen*, Oslo. 2.Rev. utg. 24 s. ill.

Hoff, A.M.(ed.), Lidén, H.-E. & Trædal, V. 2003. *Norges Kirker*. Hordaland, bind 3. - Gyldendal, Oslo. 192 s.

Mets, T. & Skar, B. 2003. *Cultural Heritage Monitoring in Europe. A survey on Management Systems and User Needs carried out by DEMOTEC*. - NIKU, The Norwegian Institute for Cultural Heritage Research. 26 p.

Myrvoll, E.R. 2003. *Delrapport V. Arkeologiske undersøkelser av hellegrøp, gammetuffer og teltringer i Berlevåg kommune 2002. Kulturmiljøer fra jernalder og eldre historisk tid i Kyst-Finnmark. En undersøkelse med utgangspunkt i fenomenet mangeromstuffer*. - Rapport i forbindelse med doktorgradsarbeid. Institutt for arkeologi, Universitetet i Tromsø. 28 s.

Myrvoll, E.R. & Henriksen, J.E. 2003. *Delrapport III, kulturminneregistreringer 2002. Kulturmiljøer fra jernalder og eldre historisk tid i Kyst-Finnmark. En undersøkelse med utgangspunkt i fenomenet mangeromstuffer*. - rapport i forbindelse med doktorgradsarbeid. Universitetet i Tromsø. 27 s.

Nordeide, S.W. 2003. *Erkebisppegården i Trondheim. Beste tomte i by'n*. - NIKU Publikasjoner. 379 s. Revidert Dr. Philos-avhandling.

Kapitler eller artikler i fagbøker, lærebøker, konferanse- rapporter

Chapters or articles in specialized books, textbooks, conference proceedings

- Brønne, J. 2003. Cleaning, Consolidation and Conservation of Distemper Decorations on the Interior Walls of Wooden Buildings in Norway. - Ss.69-73 in *La Problématique des Techniques et des Adhésifs de Collage dans la Conservation-Restauration*. - BRK - APROA, Leuvense steenweg 12 B-1970 Wezembeek - Oppem.
- Brønne, J. 2003. The Conservation of Wallpapers Using Traditional and Modern Glues. - Ss.149-153 in *La Problématique des Techniques et des Adhésifs de Collage dans la Conservation - Restauration*. - *La Problématique des Techniques et BRK - APROA*, Leuvense steenweg 12 B-1970 Wezembeek - Oppem.
- Brønne, J. & Olstad, T.M. 2003. Open-air museum buildings. Fakes - or telling a true story?. - Pp.140-150 in *Art Forgeries. IIC. Preprint of the Contributions to the Nordic Group 16th. Congress, Reykjavik Island*.
- Brendalsmo, A.J. 2003. Kirker og sogn på den trønderske landsbygda ca. 1000-1600. - Ss.223-253 in *Imsen, S.(ed.) Ecclesia Nidrosiensis 1153-1537. Søkelys på Nidaroskirken og Nidarosprovinsens historie. (Skrifter nr. 15)*. - Tapir, Trondheim.
- Brendalsmo, A.J. 2003. Sustainable historic city - the case of Trondheim, Norway. - Pp.121-123 in *Kozłowski, R.(ed.) Cultural Heritage Research: a Pan-European Challenge. Proceedings of the 5th EC Conference. May 16-18. 2002. Cracow. Poland*. - Krakow, Polen.
- Eidal, J.C. 2003. Timburhús i Evrópu og Noregi. - Ss.44-67 in *Stefánsson, H., Halvorsen, K.H. & Skúlason, M. Af norskum rötum - gömul timburhús á Íslandi*. - Mál og Menning, Reykjavík.
- Grøn, O. 2003. Issledovanie poselenii - teoria i praktika. strukturalisheski podhod kak ceyazi mesdu arkeologiei i socialnoi antropologiei. - Pp.8-14 in *Manushina, T.H., Visnevskii, V.I., Losovskii, V.M. & O.V., L. Materialni Mesdunarodnoi Konferenzii - Kamenni vek evropeiskix ravnin. Serglev Posad*.
- Grøn, O. 2003. Introduction to Spatial Organisation of Sites. - Pp.191-192 in *Larsson, L., Kindgren, H., Knutsson, K., Loeffler, D. & Åkerlund, A. Mesolithic on the Move. Oxbow Books, Oxford*.
- Grøn, O. & Kuznetsov, O. 2003. Ethno-archaeology among Evenkian forest hunters. Preliminary results and a different approach to reality!. - Pp.216-221 in *Larsson, L., Kindgren, H., Knutsson, K., Loeffler, D. & Åkerlund, A. Mesolithic on the Move. Oxbow Books, Oxford*.
- Grøn, O., Kuznetsov, O. & Turov, M.G. 2003. Cultural Micro-Mosaics - a Problem for the Archaeological Culture Concept? - Pp.342-350 in *Bergstøl, J. Scandinavian archaeological practice - in theory. Proceedings from the 6th Nordic TAG, Oslo 2001. Oslo Archaeological Series, vol.1*. - Institutt for arkeologi, kunsthistorie og konservering, Oslo.
- Jerpåsen, G. & Swensen, G. 2003. At the fringe of suburbia. - Oslo Archaeological Series, vol.1. *Scandinavian archaeological practice - in theory. Proceedings from the 6th Nordic TAG, Oslo 2001* University of Oslo.
- Myrvoll, E.R. 2003. Hvordan jobber kommunene med kulturminner. - s 37-42 in *Riksantikvaren, P. Utvikling av kommune(del)plan som verktøy og pilotprosjekter for bedret forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer. Kulturseminar i Berlevåg 11. - 12. september 2003. (RA 2003/40-4)*. Riksantikvaren, Oslo.
- Myrvoll, E.R. & Henriksen, J.E. 2003. Bosetting og etnisitet i jernalder og mellomalder i Nord-Troms og Finnmark. - Ss. 9-18 in *Mel-*
- lem, R. *Innsyn i Kvensk historie språk og kultur. Seminarrapport*. - Norske Kveners Forbund, Tromsø.
- Nordeide, S.W. 2003. Maktens sete - bispegård og festningsanlegg. - Ss.401-423 in *Imsen, S. Ecclesia Nidrosiensis 1153-1537. Søkelys på Nidaroskirken og Nidarosprovinsens historie. Skrifter, Senter for middelalderstudier, NTNU, Trondheim 15 årg*.
- Seip, E. 2003. Lundberg, Jon. - S.139 in *Norsk Biografisk Leksikon*. (6). Oslo.
- Seip, E. 2003. Mellbye, Peter Andreas Munch. - Ss.271-272 in *Norsk Biografisk Leksikon*. (6). Oslo.
- Seip, E. 2003. Morgenstjerne, Christian von Munthe af. - Ss.354-355 in *Norsk Biografisk Leksikon*. (6). Oslo.
- Skar, B., Jerpåsen, G., Fry, G. & Bakkestuen, V. 2003. Prediction models for cultural heritage conservation and forest planning. - Oslo Archaeological Series, vol.1. *Scandinavian archaeological practice - in theory. Proceedings from the 6th Nordic TAG, Oslo 2001* University of Oslo.
- Skar, B. 2003. Nemi as a laboratory for establishing a European monitoring system for cultural heritage. The DEMOTEC-A project. - Pp.353-352 in *Cultural Heritage Research: A Pan European Challenge. 2003. Proceedings of the 5th EC conference*. - European Communities.
- Stein, M. 2003. Restaureringsideologi. Teori og praksis ved restaurering av bildende kunst i Norge på 1900-tallet. - Ss.142-167 in *Amundsen, A.B., Rogan, B. & Stang, M.C. Museer i fortid og nåtid. Essays i museums kunnskap*. - Novus forlag, Oslo.
- Swensen, G. 2003. Pressure on the fringe of the cities. - Ss 273 - 295 in *Palang, H. & Fry, G.(eds.) Landscape Interfaces. Cultural Heritage in Changing Landscapes. 1*. - Kluwer Academic Publishers Landscape Series Dordrecht the Netherlands.
- Swensen, G. 2003. A sustainable city - the example of Tallinn. - Ss. 124-126 in *Kozłowski, R.(ed.) Cultural Heritage Research: a Pan-European Challenge. Proceedings of the 5th EC Conference*. - European Communities.
- Swensen, G. 2003. Threatened landscapes - the presence of the past in today's planning. - Ss.151 -159 in *Tiezzi, E., Brebbia, C.A. & Uso, J.L. Ecosystems and Sustainable Development IV. Advances in Ecological Sciences*. - WIT Press, Southampton, Boston.
- Thornton, J., Umney, N., Rivers, S., McGlinchey, C., May, S., Considine, B., Winness, M. & Neher, A. 2003. Plastics and polymers, coatings and binding media, adhesives and consolidants. - Pp.124-193 in *Rivers, S. & Umney, N.(eds.) Conservation of Furniture. Butterworth-Heinemann Series in Conservation and Museology*. - London.
- Trædal, V. 2003. Det utvalgte øyeblikket - tidsaspektet i narrative billedfremstillinger. - Ss.243-253 in *Edgren, H. & Roos, M. Bild och Berättelse*. - Åbo.

Ledere, kommentarer, anmeldelser, kronikker o.l. publisert i tidsskrift, dagspresse
Leader, comment, reviews, feature articles etc published in journal, daily press

- Hoff, A.M. 2003. Bokmeldingar. - Ss.89-127 in *Björgvin. Kyrkjehistorisk årbok. 2000-2003*. - Kyrkjelogelaget, Bergen.
- Seip, E. 2003. Oslo Børs ombygd. - *Byggekunst (2)*: Ss. 50-51. Oslo.

NIKU-publikasjoner / artikler i NIKU-publikasjoner
(se også www.niku.no)
NIKU publications / articles in NIKU publications
(see also www.niku.no)

- Amundsen, H.R. 2003. Yngre steinalder og bronsealder; en brytningstid mellom fangst og jordbruk. - Ss.48-53 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K. 2003. Kulturminneprosjektet Regionfelt Østlandet og de arkeologiske registreringene i Gråfjellområdet. - Ss.6-11 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) 2003. På vandring i fortiden; Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. - NIKU Tema (7). 107 s.
- Barlindhaug, S. & Holm-Olsen, I.M. 2003. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Saltdal kommune, Nordland 2002. - NIKU Tema (2). 22 s.
- Bergstøl, J. 2003. Gravene i fangstmarka. Hvem ligger der, og hvorfor? - Ss.53-58 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Binns, K.S. 2003. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Skjåk kommune, Oppland 2002. - NIKU Tema (4). 22 s.
- Bjærke, A. 2003. Den postmoderne bevaringsdoktrine og kulturminnevernets verdigrunnlag. - Ss.19-31 in Seip, E.(ed.) Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. NIKU strategisk instituttprogram 2001-2006. NIKU Tema (5).
- Bjærke, A. 2003. Bevaring av samlingane ved fem statlege museer. Undersøkingar utført for Riksrevisjonen. - NIKU Tema (6). 95 s.
- Brønne, J. 2003. Bergstadens Ziir; Røros kirke. Tilstand og tiltak. - NIKU Rapport (1). 97 s.
- Brendalsmo, A.J. 2003. Kirker, høvdingar og storbønder i Elvedalene. - Ss.76-83 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Dahl, O.C. 2003. Kulturminner: døde levninger eller levende minner?. - Ss.43-51 in Seip, E.(ed.) Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. NIKU strategiske instituttprogram 2001-2006. NIKU Tema (5).
- Eriksen, A. 2003. Kulturhistorie, kulturminner - og en kongelig hest. - Ss.61-69 in Seip, E.(ed.) Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. NIKU strategiske instituttprogram 2001-2006. NIKU Tema.
- Fretheim, S. 2003. Mat i grop - kokegrop i fjellet. - Ss.41-45 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Frøysaker, T. 2003. Den bemalte og forgylte kalvariegruppen fra 1100-tallet i Urnes stavkirke. Konservering 2001-2003. - NIKU Rapport (3). 89 s.
- Haavaldsen, P. 2003. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sandnes kommune, Rogaland 2002. - NIKU Tema (3). 16 s.
- Harsson, M. 2003. Ygla, Deia og Magget - stadnamn fortel om fortida. - Ss.29-33 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Holm, I. 2003. Spor etter folk i seinmiddelalderen. Hva kan arkeologien fortelle?. - Ss.83-88 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Kræmer, M.B. 2003. Groptuffer fra steinalderen på Rødsmoen, ikke i Gråfjellområdet? - Ss.45-48 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Kræmer, M.B. 2003. Jegerer, sankere og fiskere i eldre steinalder. - Ss.37-41 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Myklebust, D. 2003. Kulturminnevernets begrunnelse - en pest eller rett og slett bare en plage? - Ss.7-19 in Seip, E.(ed.) Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. NIKU strategiske instituttprogram 2001-2006. NIKU Tema (5).
- Narmo, L.E. 2003. Jernproduksjon i sein vikingtid og middelalder. - Ss.61-67 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Olstad, T.M. 2003. Alterskapet i Grip stavkirke. Et 1700-talls alterskap fra middelalderen. Konservering 2001-2003. - NIKU Rapport (5). 59 s.
- Paulsen, I. 2003. Tjære, et allsidig utmarksprodukt. - Ss.67-71 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Risan, T. 2003. Hvor gammelt er det? Arkeologiske dateringsmetoder. - Ss.21-24 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Risbøl, O. 2003. Der folk ferdes; stier, veier og bruer. - Ss.71-76 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Rønne, O. 2003. Jakten på jegerne. Jakt, fangst og forestillinger i forhistorien. - Ss.33-37 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Seip, E.(ed.) 2003. Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. NIKU strategiske instituttprogram 2001-2006. - NIKU Tema (5). 77 s.
- Singstad, H.B. 2003. Kulturminner som tema ved Forsvarets planlegging og drift av Regionfelt Østlandet. - Ss.11-15 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Skandfer, M. 2003. Etikk i møte med Det Fortidige. - Ss.51-61 in Seip, E.(ed.) Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. NIKU strategiske instituttprogram 2001-2006. NIKU Tema (5).
- Skare, K. 2003. Arkeologiske registreringsmetoder. - Ss.15-21 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Solem, T. 2003. Vegetasjonshistorie og fortidens mennesker i Gråfjellområdet. - Ss.24-29 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Solli, B. 2003. Seks verneideologiske momenter foran et nytt årtusen. - Ss.31-43 in Seip, E.(ed.) Verneideologi. NIKU-seminar 4. februar og 25. april 2002. NIKU strategiske instituttprogram 2001-2006. NIKU Tema (5).

- Sollund, M.L.B. 2003. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Eidskog kommune, Hedmark 2002. - NIKU Tema (1). 21 s.
- Sønsterud, K.E. 2003. Nyere tids kullproduksjon. - Ss.92-95 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Stein, M., Bronken, I.A., Nyhlén, T., Strandskogen, K. & Tveit, E.S. 2003. «Intet forandrer seg så ofte som fortiden». Om krusifikkene i Ringebu stavkirke. - NIKU Rapport (2). 106 s.
- Svensson, E. 2003. Innmark og utmark i bondesamfunnet. - Ss.58-61 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Svestad, A. & Barlindhaug, S. 2003. Samiske Kirkegårder. Registrering av automatisk freda samiske kirkegårder i Nord Troms og Finnmark. - NIKU Rapport (4). 15 s.
- Swensen, G. 2003. Fra fjølabu til patentkøie. - Ss.95-98 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).
- Swensen, G. 2003. Setra, et gårdsbruk i miniatyr. - Ss.88-92 in Amundsen, H.R., Risbøl, O. & Skare, K.(eds.) På vandring i fortiden. Mennesker og landskap i Gråfjell gjennom 10 000 år. NIKU Tema (7).

Rapporter i ekstern rapportserie *Reports in external report series*

- Berg, E., Klavenes, G., Risan, T. & Lindblom, I. 2003. Nettilknytning Harbaksfjellet vindpark. Fagrapport landskap, kulturminner og friluftsliv. - Statkraft Grøner, fagrapport, SG2002/132061-2. 40 s. samt 3 vedlegg.
- Berg, E., Klavenes, G., Risan, T. & Lindblom, I. 2003. Harbaksfjellet vindpark. Fagrapport landskap, kulturminner og friluftsliv. - Statkraft Grøner, fagrapport. SG 2003/132061-1. 63 s. samt 6 vedlegg.
- Skar, B. & Puschmann, O. 2003. Utpøving og utvikling av NIJOS` landskapsregioninndeling etter kulturhistoriske kriterier. - NIJOS rapporter 5/03. 50 s. - Norsk Institutt for Jord- og Skogforskning.

Postere *Posters*

- Binns, K.S. 2003. Wild reindeer, landscape, economy and ethnicity. - Poster, Utmarksseminaret. NIKU, Oslo-Trondheim. September.
- Risbøl, O. 2003. Managing Cultural Heritage in Norwegian Outfield. - Poster, EAA - European Archaeological Association, St. Petersburg 10.-14. september 2003.

Upubliserte rapportert til oppdragsgiver *Unpublished reports for clients*

- Barlindhaug, S. 2003. Kulturhistoriske registreringer, ny nasjonalpark i Sør-dalen-Isdalen, Bardu kommune. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Fylkesmannen i Troms. 19 s.

- Brænne, J. 2003. Kulerød Gård, Stokke kommune. Fredet Telemarksstue fra Aabø nedre, Hjartdal kommune. Flyttet til Stokke i 1952. Befaring for vurdering av tilstand på eksteriør og interiør. Forslag til tiltak. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, NIKU.25.11.2003. 12 s.
- Brænne, J. 2003. Prosjekt 21.327.000. Galleri Kaare Berntsen a/s. Fargesetting av galleriet i farger fra perioden 1925 - 1940. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Galleri Kaare Berntsen a/s. - NIKU. 17.11.2003. 8 s.
- Brænne, J. 2003. Prosjekt 21.201.000. Gjerpen Kirke. Befaring og skadevurdering av interiøret etter brann. Forslag til tiltak. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU. 17.11.2003. 23 s.
- Brænne, J. 2003. Prosjekt 21.496.000. Aaset, Søndre, G.5/3. Åmot. Befaring og skadevurdering av interiørene. Forslag til tiltak. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Hedmark fylkeskommune. - NIKU Avd. for objekter og bygninger. 13.11.2003. 21 s.
- Brænne, J. 2003. Trondheim. Gløshaugen, Østre. Rådgiving i forbindelse med vannskader i rom 103. Storstuen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, NTNU. - NIKU Avd. for objekter og bygninger. 12.8.2003. 8 s.
- Brænne, J. 2003. Befaring til Sorenskrivergården/Dale Gudbrands gård. G. 68/4. Sør Fron. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Oppland fylkeskommune. - NIKU avd. for objekter og bygninger. 17.9.2003. 5 s.
- Brænne, J. 2003. Prosjekt 21.188.000. Lom. Andvord, Sygard. G 69/1. Befaring og rådgiving. Rapport. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Michel Andvord. September 2003. 38 s.
- Brænne, J. 2003. Svarvet/dreiet Ølbolle med malt dekor. Datert 1776. Vurdering. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, mai 2003. 3 s.
- Brænne, J. 2003. Bf. 365. Strinda. Lade Gård. Havestuen, 1.etg. Panoramatapetet, «La Bataille d'Austerlitz». - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Reitangruppen A/S, Trondheim, januar 2003. 13 s.
- Brænne, J. 2003. Agdergaten 1, Justiskroken 4. Befaringsrapport og forslag til fargesetting. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Oslo kommunale kontorbedrift, januar 2003. 2 s.
- Brænne, J. 2003. Prosjekt 21.325.000. Røros Kirke. fargeundersøkelser av sideinngangene. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren, Juni 2003.
- Dunlop, A.R. 2003. Bybanetraséen Starvhusgaten-Nonneseter, 2003: Arkeologiske forundersøkelser. - Upublisert rapport til oppdragsgiver. - NIKU distriktskontor Bergen. 14 s.
- Dunlop, A.R. 2003. Report on the excavations in building Ve, Svensgården tenement, Bryggen, Bergen, 2002. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Stiftelsen Bryggen. - NIKU distriktskontor Bergen.15 s.
- Edvardsen, G. 2003. Storgaten 52, Tønsberg. Arkeologisk overvåking av dreneringsarbeider samt fjerning av trestubber. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Tønsberg kirkelige fellesråd. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 8/2003.
- Edvardsen, G. 2003. Storgaten 40, Tønsberg, gategrunn i Gierløw Meyers gate. Arkeologisk overvåking i forbindelse med tilkobling av vann og avløp. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Merkantilbygg AS, Oslo. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 4/2003.
- Edvardsen, G. 2003. Andebu kirke, Andebu kommune. Arkeologisk overvåking av gravearbeider i forbindelse med oppgradering av elektrisk anlegg. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Andebu kirkelige fellesråd, Andebu. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 5/2003.

- Edvardsen, G. 2003. Borregaardsveien 6 og 8, Sarpsborg. Arkeologisk overvåking i forbindelse med rivningsarbeider. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Borregaard Industries LTD, Sarpsborg. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 9/2003.
- Edvardsen, G. 2003. Liegata v/ Skistredet 10, Skien. Arkeologisk etterkontroll i forbindelse med utgraving av grop for oljetank. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Henrik Ibsens gate 8 AS, Skien. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 7/2003.
- Edvardsen, G. 2003. Nedre Slottsgate 2, Tønsberg. Arkeologisk overvåking i forbindelse med utgraving av kjeller under uthus. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, L. Bergan & T. Wergeland, Tønsberg. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 6/2003.
- Edvardsen, G. 2003. Øvre Langgate 34, Tønsberg. Arkeologisk overvåking av rivnings- og gravearbeider. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Tunsberghus AS. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 1/2003.
- Edvardsen, G. 2003. Tjømegaten, Tønsberg (gategrunn). Arkeologisk overvåking i forbindelse med utskifting av vann- og avløpsledninger. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Tønsberg kommune. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 2/2003.
- Edvardsen, G. 2003. Henrik Ibsens gate 5/7, Skien. Arkeologisk overvåking av gravearbeider i forbindelse med innlegging av sprinkleranlegg. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Stiftelsen Kaare Berg, Oslo. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 10/2003.
- Eldal, J.C. 2003. Stortingets hovedinngang. Løvebakken. Ombyggingshistorikk 1866-1985. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Stortingets administrasjon. - NIKU Bygninger og omgivelser. 21 s.
- Eldal, J.C. & Stornes, J.M. 2003. Heierstad gnr. 18/1, Hof kommune i Vestfold. Gammel stuebygning. Dokumentasjon, historikk og foreløpig forslag til istandsetting. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Vestfold fylkeskommune. - NIKU Bygninger og omgivelser. 35 s.
- Ford, T. 2003. Edvard Munch. Conservation Treatment Report of 3 Paintings. M-14 Trær ved stranden, M-35 Ungdom på stranden, M-54 Piker som vanner blomster. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Oslo Kommune, Kunstsamlingene, Munchmuseet, may 2003. - NIKU Kunst og inventar. 11 s.
- Ford, T. 2003. Marianne Heske, Mountain of the Mind (1988). Conservation treatment report of a damaged computer/screen printed/acylic image on canvas. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Museet for Samtidskunst, may 2003. - NIKU Kunst og inventar. 6 s.
- Ford, T. 2003. Lille Frøensvei 14. Conservation Treatment Report of a Decorative Wall Painting from 1929. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren, june 2003. - NIKU Kunst og inventar. 5 s.
- Ford, T. 2003. Arne Malmedal (1989/90). The conservation of a damaged egg/oil emulsion paint surface after an accident. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Museet for Samtidskunst, Oslo, June 2003. - NIKU Kunst og inventar. 4 s.
- Frøysaker, T. 2003. Konservering av Peter Reimers altermalerier i Valle kirke, Lindesnes kommune i Vest-Agder. Forprosjekt 2003 og prosjektbeskrivelse for 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar. 14 s.
- Guttormsen, T.S. 2003. KU Gardermoen-Moelv, delstrekningen Gardermoen-Risa. Tilleggsutredning. Kulturminner og kulturmiljø. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statens vegvesen Hedmark. - Avdeling for Landskapsarkeologi 03/03, NIKU. 5 s.
- Guttormsen, T.S. & Risan, T. 2003. Europeisk veibygging i Kavalla, greske Makedonia. Urbanisering og samferdsel i konflikt med kulturminner og kulturmiljø. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Universitetet i Oslo. - NIKU Avd. for landskapsarkeologi 14/03. 13 s.
- Guttormsen, T.S. & Swensen, G. 2003. Rv23 Linnes - E18. Verdi- og sårbarhetsanalyse. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statens Vegvesen Region Sør. - NIKU Arealplan.
- Heggenhougen, B. 2003. Konservering og restaurering av veggmalierier på Arkitekthøgskolen i Oslo. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Arkitekthøgskolen i Oslo. - NIKU Bygninger og omgivelser. 6 s.
- Heggenhougen, B. 2003. Bf. 365 Strinda. Lade gård Havestuen, 1. etg. Restaurering av et panoramatapet "la Bataille d'Austerlitz" og et kasett-tapet. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Reitangruppen A/S, Trondheim. - NIKU Bygninger og omgivelser. 16 s.
- Heggenhougen, B. 2003. Bf-8 Knardal gård. Halden. Konservering og restaurering av papirtapet fra ca. 1840. Sluttrapport. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Østfold fylkeskommune. - NIKU Bygninger og omgivelser. 7 s.
- Heggenhougen, B. & Ytterdal, A. 2003. Bf-229 Ledaal gård. Konservering og restaurering av lerretstrukne veggfelt med tapetborder og supraporter i Altanværelset, Bysalen og Festsalen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksarkivaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 11 s.
- Jerpåsen, G. 2003. KU 420 kV kraftledning Trollheim - Tjeldbergodden for tema kulturmiljø og kulturminner. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statnett SF. - NIKU Arealplan Rapport 13/03.
- Jerpåsen, G., Risåsen, G.T. & Binns, K.S. 2003. Tilbakeføring av Hjerkinns skytefelt til sivile formål. Kulturminner og kulturmiljø. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Forsvarsbygg. - NIKU Arealplan Rapport 02/03.
- Lindblom, I., Risan, T., Berg, E. & Paulsen, I. 2003. KU Østerdal Garnison: Utbygging av Rena leir. Tilleggsutredning. Kulturminner og kulturmiljø. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Forsvarsbygg. - Avdeling for Landskapsarkeologi 01/03, NIKU. 20 s. inkl. vedl.
- McLees, C. 2003. St. Jørgensveita 5, Trondheim: Arkeologisk overvåking i forbindelse med gjenåpning av kjelleradkomst, TA 2003/24. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Thomas Angells Stiftelse. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 6 s.
- McLees, C. 2003. Scholdagerveita mellom Søndre gate 1 og 5, Trondheim: Arkeologisk overvåking av graving for nye ledninger og vannkum, TA 2003/10. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Trondheim bydrift. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 4 s.
- McLees, C. 2003. Rehabilitering av Kongens gt. 10/14: Arkeologisk overvåking av graving for ny kum og vannledning i Nordre gate ved eiendommen Kongens gate 10, Trondheim, TA 2003/6. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Brun Eiendom AS. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 12 s.
- McLees, C. 2003. Overvåking i forbindelse med reparasjon av vannlekkasje i Nordre gate ved Dronningensgt. 9, Trondheim, TA2003/4. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, A. Areskau. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 2 s.
- McLees, C. 2003. Forundersøkelse i Postgården, Dronningens gt. 10, Trondheim, TA2003/1. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, E.C. Dahls Eiendom. - NIKU distriktskontor, Trondheim. 10s.
- McLees, C. 2003. Kjøpmannsgata 1B: Arkeologisk overvåking i forbindelse med utbedring av avløpsanlegg fra Kjøpmannsgata v/nr. 1B til Prins Carls Bastion, TA2002/15. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Trondheim kommune. 19 s.
- McLees, C. & Reed, I. 2003. Forundersøkelse på branntomtene i kvartalet Dronningens gt./ Nordre gate/ Thomas Angells gt.,

- TA2003/3. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Næringsforening i Trondheim. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 27s.
- Reed, I. 2003. Cicignons plass: Arkeologisk forundersøkelse i forbindelse med kartlegging av middelalderse kulturlag ved Cicignons plass, TA 2003/18. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Arbeidernes Økonomiske Fellesorganisasjon. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 3 s.
- Reed, I. 2003. Thomas Angells gate 9: Arkeologisk overvåking av graving i forbindelse med utbedring av skadet avløpsledning fra Dronningens gate 12, TA 2003/20. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Næringsforening i Trondheim. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 3 s.
- Reed, I. 2003. Kongsgårdsgata 2 - Waisenhuset: Arkeologisk overvåking av graving i forbindelse med fjerning av oljetank og kontroll av drenering langs vestfløyen, TA 2003/17. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Nidaros Domkirkes Menighetsråds Eiendomsavdeling. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 5 s.
- Reed, I. 2003. Dronningens gate 12: Arkeologisk overvåking av gravearbeid i forbindelse med legging av ny vannledning for sprinkleranlegg, TA2003/15. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Næringsforening i Trondheim. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 3 s.
- Reed, I. 2003. Dronningens gt. 12: Arkeologisk overvåking av graving for utbedring av skadet kabel i bakgård, TA 2003/14. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren, Trondheim. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 3 s.
- Reed, I. 2003. Nord-vestre torgkvadrant: Arkeologisk overvåking av gravearbeid i forbindelse med fjerning av kiosk, TA 2003/12. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Trondheim kommune. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 3 s.
- Reed, I. 2003. Prinsens gate 4B og C: Arkeologisk overvåking i forbindelse med legging av ny vannledning, TA2003/9. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Coreal AS. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 5 s.
- Reed, I. 2003. Munkegata/Dronningens gt. v/nr. 34, Trondheim: Arkeologisk overvåking av graving i forbindelse med reparasjon av skader etter utvasking av veibane. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Trondheim bydrift. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 3 s.
- Reed, I. 2003. Munkegata 56 og 58, Trondheim: Arkeologisk overvåking av graving i forbindelse med reparasjon av kloakkledning. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, E.C. Dahls Eiendom. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 4 s.
- Reed, I. 2003. Overvåking av sikrings- og ryddearbeider på brann-tomtene i kvartalet Dronningens gt. /Nordre gate /Thomas Angells gt., TA2003/2. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Gjensidige NOR Forsikring AS. - NIKU Distriktskontor, Trondheim. 4s.
- Risan, T. 2003. Tilleggsregistreringer: steinbruddet på Saga-Auen i Porsgrunn kommune, Telemark fylke. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Blue Pearl AS v/Telemark fylkeskommune. - NIKU Arealplan Rapport 06/03. Oslo. 22 s.
- Risan, T. 2003. Maskinelle registreringer: Eidanger i Porsgrunn kommune, Telemark fylke. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Jernbaneverket - Utbygging. - NIKU Arealplan Rapport 12/03. 10 s.
- Risan, T. 2003. Registrering etter synlige kulturminner - Vestsiden pukkverk i Ringerike kommune, Buskerud fylke. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, John Myrvang AS. - NIKU Arealplan Rapport 19/03. Oslo. 6 s.
- Risbøl, O., Kræmer, M.B. & Risan, T. 2003. Regionfelt Østlandet - arkeologiske registreringer 2003, fase 5. Åmot kommune, Hedmark fylke. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Forsvarsbygg, Hedmark fylkeskommune. - NIKU Arealplan rapport 15/03. 66 s.
- Solberg, K. 2003. Nasjonalbiblioteket i Oslo. Rapport over NIKUs innsamling av materialprøver, juli 2003. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Kåre Hagen Bygglederfirma AS. - NIKU Bygninger og omgivelser. 9 s.
- Solberg, K. 2003. Gardevaktstuen ved Slottet. NIKUs fargearkeologiske undersøkelse av fasadene høsten 2003. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statsbygg. - NIKU Bygninger og omgivelser. 20 s.
- Solberg, K. & Ford, T. 2003. Det Kongelige Slott - Den lille festsal. Rapport over NIKUs undersøkelser og konserveringsarbeider 2002-2003. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Det Kongelige Hoff - NIKU Bygninger og omgivelser. 53 s.
- Solstad, J.R. 2003. Vannskade i Rokokkosalen, Store Milde hovedgård. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Fana Folkehøyskole. - NIKU Kunst og inventar. 5 s.
- Solstad, J.R. 2003. Tilstandsvurdering av malerier, Dalen gård, Kristiansund. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Nordmøre museum. - NIKU Kunst og inventar. 14 s.
- Sønsterud, K.E. 2003. Storgaten 35-37, Tønsberg. Arkeologisk overvåking i forbindelse med bygging av ny trapp. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Victoria Eiendom AS, Oslo. - NIKU Distriktskontor Tønsberg Arkivrapport 3/2003.
- Storsletten, O. 2003. «...eldre enn lafteteknikken». Datering av grindbygde hus. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 47 s.
- Winness, M. 2003. Biologisk stasjon i Drøbak. Utvendig fargeundersøkelse. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Universitetet i Oslo, Teknisk avd. - NIKU Kunst og inventar. 8 s.
- Winness, M. 2003. Villa Grande, Oslo. Prøveavdekking av opprinnelig dekor i Hirdsalen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statsbygg. - NIKU Kunst og inventar. 5 s.

Forelesninger/foredrag Lectures

- Binns, K.S. 2003. Nye resultater ved bruk av gradiometer. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, resultatbørsen på Det Norske Arkeologmøtet 2003, 13.-16. november i Stavanger.
- Brønne, J. 2003. 1. Material- og fargebruk på norske trehus. Historikk, teori og praksis. 2. Material- og fargebruk i interiører i Norge. Historikk, teknologi og praksis. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Verdal. 29.3.2003.
- Brønne, J. 2003. Modernismens farger. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Helsingborg, Sverige. 22.10.2003.
- Brønne, J. 2003. Tradisjonell ytbehandling. Från teori til praksis. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Helsingborg, Sverige. 22.10.2003.
- Brønne, J. 2003. Overflatebehandlingen av husene i Sleggveien. Forskning som basis for rekonstruksjon av materialbruk og farger. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Forskningsdagene 2003. Røros 20.september 2003.
- Brønne, J. 2003. Antikvarisk arbeid, mål og metode. Tradisjonelle overflatebehandlinger brukt i Norge. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Håndverkerdagene, Røros. 5 dagers praktisk og teoretisk kurs i tradisjonelle overflatebehandlingsmetoder brukt i Norge. Røros, august 2003.
- Brønne, J. 2003. Limfarger. Historikk, sammensetning, dokumentasjon og konservering. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av

- paper, Heldags forelesninger/ kollokvium. Gøteborgs Universitet. Konserveringslinjen. September 2003.
- Brønne, J. 2003. Utvendig overflatebehandling på trebygninger. Skadevurdering, materialbruk og påføringsmetoder. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Statsbygg, Oslo. Mai 2003.
- Brønne, J. 2003. 1. Overflatebehandling av historiske bygninger, eksteriør. Materialer og tradisjoner. 2. Overflatebehandling av historiske bygninger, interiør. Materialer og tradisjoner. 3. Tre-tjære og andre tjæreprodukter. 4. Fargeundersøkelser og dokumentasjon. 5. Illusjonsmaleriet i Norge. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Sand i Ryfylke. Februar 2003. Høgskolen i Notodden. Mars 2003.
- Brønne, J. 2003. Røros Bergstad. Vernehistorie og vernefilosofi. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Kurs i lokalkunnskap og Guiding. Røros. Febr. - juni 2003.
- Brønne, J. 2003. Principles, practice and documentation in colour examination of buildings. Surface treatment of the exterior of historical buildings, materials and methods. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Nordens Hus, Reykjavik.
- Brønne, J. 2003. Open - air museum buildings. Fakes or telling a true story? - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, IIC. Art Forgeries. The Nordic IIC Group 16th. Congress, Reykjavik Island.
- Brendalmo, A.J. 2003. Kirker og sogn på den trønderske landsbygda ca. 1000-1600. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Collegium Mediaevale 16.09.03.
- Eidal, J.C. 2003. Sveitserstil og dragestil. Europeisk bakgrunn og utviklingen i Norge. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Videreutdanningskurs. Høgskolen i Telemark. 13. mars.
- Eidal, J.C. 2003. «...den fredelige befestning...». Nasjonalromantisk statskirkearkitektur i nord. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Arkitektur i Nord-Norge. Prosjektseminar, Universitetet i Tromsø. 30. oktober.
- Frøysaker, T. 2003. The seventeenth century Silesian artist Gottfried Hentzschel and his church paintings in Norway. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Kongress: On the Opposite Sides of the Baltic Sea. Relations between Scandinavian and Central European Countries. - Wrocław-Jelenia Góra-Karpac. 26-29.11.2003. Wrocław, 27.11.2003.
- Frøysaker, T. 2003. Hentzschels kirkemalerier - et relativt ferskt doktorgradsprosjekt i konservering. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, NKF-N vintermøte 19.02.03. Riksantikvarens konferansesal.
- Grytli, E., Kittang, D. & Swensen, G. 2003. Tidsdybden i bybildet. Metoder for kulturmiljø- og sårbarhetsanalyser for historiske byer. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Nordisk forskningskonferanse om bærekraftig utvikling, NIBR, Oslo 15. - 16. mai. 9 s.
- Myrvoll, E.R. 2003. «Kulturmiljøer fra jernalder og eldre historisk tid i Kystf-Finnmark». En presentasjon av forskningsresultater, brukerinvolvering og anvendelse av resultatene. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Forskningsrådets konferanse «Kulturminner og kulturmiljøer - samfunnsmessige utfordringer».
- Myrvoll, E.R. 2003. Arkeologisk undersøkelser i kulturmiljøet rundt Kjølnes fyr. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Riksantikvarens kulturminneseminar i Berlevåg 11.-12. september 2003.
- Myrvoll, E.R. 2003. Hvordan jobber kommunene med kulturminner? - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Riksantikvarens kulturminneseminar i Berlevåg kommune 11.-12. september 2003.
- Nordeide, S.W. 2003. Erkebisppegården i Trondheim. Beste tomte i byen. Presentasjon av resultater fra en avhandling for dr.philos. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Senter for middelalderstudier, NTNU, 14.mai 2003.
- Norsted, T. 2003. Introducción a la pintura rupestre de Noruega. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, ved IV Coloquio Guatemalteco de Arte Rupestre, Universidad de San Carlos/Museo Popol Vuh, Guatemala City, 4.september 2003.
- Olstad, T.M. & Stein, M. 2003. Kirkekunsten er vår kilde. Om alter-skapene, krusifikset og skulpturene i koret Trondenes kirke. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Idédugnad for et Trondenesprosjekt/UiTø/Trondarnes distriktsmuseum/29.-30.4.
- Risbøl, O. 2003. Proto-industrial iron production in Østerdalen and challenges in managing this heritage. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, på konferansen: «The Outfield/Wasteland as Industry and Ideology in the Iron Age and the Middle Ages» i regi av Univ. i Bergen, Bergens Museum, Bryggens Museum og Hordaland fk. Bergen 25. sep. 2003.
- Risbøl, O. 2003. Medieval iron production, surplus and subsistence economy - a case study from Østerdalen, East Norway. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, på konferansen: «Peripheral Communities. Crisis, continuity and long-term survival» i regi av «The multidisciplinary research project: Flexibility as Tradition». Ångersjö 16. august 2003.
- Risbøl, O. 2003. Vassdragsreguleringer - prioriteringer i registrerings- og utgravningssammenheng. Erfaringer fra Møsvatn i Telemark. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Møte om vassdragskonsesjonssaker hos Riksantikvaren 6. mai 2003.
- Risbøl, O. 2003. Gråfjellprosjektet - de arkeologiske registreringene. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, på Gråfjellseminar avholdt på Isegran i regi av UKM-Oldsaksamlingen, Hedmark fylkeskommune og NIKU.
- Sellevold, B.J. 2003. Skjelettfunn i arkeologiske kontekster. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Institutt for arkeologi, Universitetet i Oslo, 7. april 2003.
- Solstad, J.R. 2003. Animalske lim som konsolideringsmiddel, med vekt på størlim. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Göteborgs Universitet, Avdelingen for kulturvård, workshop - 11. september 2003.
- Stein, M. 2003. Fra restaurering til konservering, ideologi og praksis i et hundreårsperspektiv. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, i emnet «Museumskunnskap», Universitetet i Oslo. 6.oktober.
- Storsletten, O. 2003. Gjenanvendte materialer i Trondenes kirke. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Trondenes historiske senter, Harstad, 30.4.03.
- Storsletten, O. 2003. Middelalderiske takkonstruksjoner. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Fakultet for arkitektur og billedkunst, NTNU, 17.1.03.
- Storsletten, O. 2003. Oppmålingsteknikk. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Fakultet for arkitektur og billedkunst, NTNU, 27.8.-28.8.03.
- Storsletten, O. 2003. Undrumsdal kirke i et norsk kirkehistorisk perspektiv. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Undrumsdal kirke, Våle kommune, 19.10.03.
- Swensen, G. 2003. Threatened landscapes. The presence of the past in today's planning. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Fourth International Conference on Ecosystems and Sustainable Development, Siena, 5. juni.
- Swensen, G. & Kværner, J. 2003. Sårbarhetsvurderinger som verktøy i konsekvensutredningsprosessen. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Seminar om Konsekvensutredninger. - Miljøinstituttene, 13. nov.

Populærvitenskapelige artikler og foredrag *Popular-scientific articles and lectures*

Articler / articles

- Binns, K.S. & Jordhøy, P. 2003. Villrein og veidekultur. Et tverrvitenskapelig prosjekt mellom kulturforskning og viltforskning. - NINA-NIKU årsmelding 2002 (www.niku.no).
- Brendalsmo, A.J. 2003. Tjølling kirke. Om en basilika, en kaupang og en storgård. - s. 21-38 in Tjølling kirke. Veien, Sannheten og Livet i bygda gjennom 850 år. - Tjølling kirkes bokkomite.
- Frøysaker, T. 2003. Gottfried Hendtzschel i Vindafjords kirker. - Ss. 39-43 in Vindetreet, sokeskrift for Vindafjord. 12. årgang.
- Jerpåsen, G. 2003. Ødeåkre og vegetasjonsendringer ved middelalderdegården i Vassås. - Hof-Minne. Årsskrift for Hof Historielag.
- Jerpåsen, G. 2003. Forskersamarbeid blir verktøy for kommunen. Bedre arealplanlegging med moderne metoder. - NINA-NIKU årsmelding 2002 (www.niku.no).
- Nordeide, S. W. 2003. Vis meg hva du spiste... Om parasitter i erkebispens latriner. - NINA-NIKU årsmelding 2002 (www.niku.no).
- Seip, E. 2003. Arkitekten Grosch og Universitetets første nybygg. - Foredrag. Universitetet i Oslo: «Også vi søker stjernene - Observatoriet 170 år», 27.9.2003.
- Solstad, J. R. 2003. Tradisjonell og ultramoderne teknikk hånd i hånd: Sikrer middelalderskatt i Vestre Slidre kirke. - NINA-NIKU årsmelding 2002 (www.niku.no).

Foredrag / lectures

- Brønne, J. 2003. Røros Kirke. En presentasjon av kirka og de problemene som knytter seg til vedlikehold av kirkebygg og konservering av kirkekunst. - Omvisning for Stassekretæren og ansatte i miljøverndepartementet. Røros, september 2003.
- Brønne, J. 2003. «Bergstadens Ziir, - et praktfullt kirkebygg til glede og bekymring». - Foredrag, Røros Kirke. 30. juni 2003.
- Brønne, J. 2003. Byens Farger. - Foredrag, Oslo Bymuseum, mai 2003.
- Brønne, J. 2003. 1. Harald Hårdrådesgate 30, Hamar. Det restaurerte funksjonalismehuset fra 1939. 2. Fargeidealer, farge- og materialbruk under funksjonalismen i Norge. - Omvisning og foredrag. Harald Hårdrådesgate 30 og Hedmarksmuseet. mars 2003.
- Brendalsmo, A.J. 2003. Søsterkirkene på Gran. - Foredrag på pres-teenkesetet Sjo, 03.10.03.
- Christie, H. 2003. Utviklingen av trekirkebyggingen på Urnes. - Foredrag Fortidsminneforeningens seminar i Urnes stavkirke, 28.05.03.
- Frøysaker, T. 2003. Kalvariegruppen tilbake i Urnes stavkirke. - Foredrag Fortidsminneforeningens seminar i Urnes stavkirke/Munthehuset, 28.05.03.

- Guttormsen, T.S. 2003. Gamle kulturspor i Ullensaker. Foreløpige resultater fra de arkeologiske undersøkelsene langs Riksvei 2. - Foredrag, Ullensaker historielag, mai.
- McLees, C. 2003. Sjakk og andre brettspill i vikingtid og middelalderen. - Foredrag i Erkebispegården, Trondheim, mai.
- Nordeide, S.W. 2003. Vandring i middelalderbyen Trondheim. Nytt lys over gammelt tema. - Foredrag for Historisk Forening i Trondheim, 25. mai 2003.
- Nordeide, S.W. 2003. Utgravningene i Erkebispegården. En oppsummering. - Foredrag for Kultur og kirke departementet (KKD), Kirkeavdelingen, 26.mai 2003.
- Stein, M. 2003. «Intet forandrer seg så ofte som fortiden». Om krusifiksene i Ringebu stavkirke. - Foredrag i Ringebu stavkirke, 22.5.
- Storsletten, O. 2003. Middelalderen i tre: Norske stavkirker. - Foredrag. Norsk pensjonistskole, Melsomvik. 10.9.03.
- Storsletten, O. 2003. Norske stavkirker. - Foredrag. Aker Eldreuniversitet, Oslo, 8.4.03.
- Storsletten, O. 2003. Norske stavkirker. - Foredrag. Norsk pensjonistskole, Melsomvik, 5.8.03.
- Trædal, V. 2003. Pyramider, Pentagrammer og Paranoia. Pseudoarkeologi i Norge og Norden. - Foredrag ved Arkeologisk Museum i Stavanger 28. oktober 2003.
- Ulriksen, E. & Tømmerstigen, O. 2003. Om bygging av vikingbåter. Båtgrav som kilde - konstruksjon og rekonstruksjon av båt fra vikingtid. - Kurs: Norsk kulturhistorie. Norsk Pensjonistskole, Melsomvik. 8.september.
- Winness, M. 2003. Renhold ved museer. - Foredrag. Norges Museumsforbunds landsmøte, 28. august 2003.

Annet

Various

- Dunlop, A.R. 2003. Avfallsplass på V. Murallmenning. - in All-Meningen/Nordnesmuren. - <http://www.nordnesmuren.no/index.php?ID=Nyhet&ID2=Vis&counter=90&Kategori=Nyhet&Tema>.
- Frøysaker, T. 2003. Endeleg på plass att. Remontering av Urnes kalvariegruppe fra ca 1150. - Intervju, Sogn Avis, 31.05.03. Nr. 101.
- Frøysaker, T. 2003. Remontering av Urnes kalvariegruppe fra ca 1150. - Intervju, NRK Sogn og Fjordane. 27.05.03.
- Trædal, V. & Terum, K. 2003. Fana kirke 850 år 1153-2003. - TV-dokumentar. Sendt første gang på NRK1 13. april 2003. Distribueres på VHS og DVD av Fana sokneråd. Hovedkomiteen for 850 års jubileet.

NIKU årsrapport 2003

ISBN: 82-8101-020-7

NIKU hovedkontor

Besøksadresse: Dronningens gate 13
Fra 01.11.04: Storgata 2, inngang Biskop Gunnerus gate
Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
Tlf.: 23 35 50 00, faks: 23 35 50 01

NIKU distriktskontor Tromsø

Polarmiljøsenteret, 9296 Tromsø
Tlf.: 77 75 04 00, faks 77 75 04 01

NIKU distriktskontor Trondheim

Kjøpmannsgt. 25, 7013 Trondheim
Tlf.: 73 59 22 42, faks: 73 59 21 10

NIKU distriktskontor Bergen

Dreggsalm. 3
Postboks 4112 Dreggen, 5835 Bergen
Tlf.: 55 90 23 70, faks: 55 23 05 19

NIKU distriktskontor Tønsberg

Nedre Langgt. 30d
Postboks 570, 3101 Tønsberg
Tlf.: 33 33 41 60, faks: 33 31 61 86

NIKU distriktskontor Oslo

Bispegt. 16, 0191 Oslo
Tlf.: 22 19 30 10, faks: 22 67 74 88

E-post: niku@niku.no

Internett: www.niku.no

NIKU

Norsk institutt for
kulturminneforskning